

De bril van talkshow interviewers: scheef of recht

Een gespreksanalytische benadering van neutraliteit in politieke Tv-interviews

Bachelorthesis

Faculteit: Geesteswetenschappen

Opleiding: Communicatie- en Informatiewetenschappen

Richting: Tekst en Communicatie

Begeleiding: Dr. E. Huls

Anne van Bijsterveldt

Tilburg, Juli 2011

Voorwoord

Hier voor u ligt het resultaat van mijn afstudeeronderzoek voor de Bachelor Communicatie- en Informatiewetenschappen. Ik ben erg dankbaar dat ik me in deze (maatschappelijk) interessante discussie mocht verdiepen, en met een kritische blik naar Tv-interviews in talkshows kon kijken. Het was interessant de maatschappij en de wetenschap samen te brengen.

Allereerst wil mijn begeleidster dr. E. Huls bedanken, zonder haar was de onderzoeker in mij moeilijker naar boven gekomen. De tijd en enthousiasme die ze erin stak hebben mij altijd gemotiveerd. Daarnaast wil ik de groepsgenoten met wie ik dit project ben gestart bedanken. Het was fijn mensen om advies te kunnen vragen die door hetzelfde heen gaan. Ik heb er veel steun aan gehad. Als laatste dank ik mijn vriend Rick en mijn ouders Nel en André, die me altijd aanspraken op mijn doorzettingsvermogen als ik er even doorheen zat.

Hopelijk is deze thesis prettig te lezen en levert het een bijdrage aan de discussie over neutraliteit in de media.

Anne van Bijsterveldt

Inhoudsopgave

Voorwoord	2
Samenvatting	5
1 Inleiding	6
1.1 Aanleiding	6
1.2 Achtergrond	7
1.2.1 Het politieke tv-interview	7
1.2.2 Neutraliteit in de context van het tv-interview	8
1.2.3 Het meten van neutraliteit	9
1.3 Doelstelling	14
2 Methoden	15
2.1 Onderzoeksopzet	15
2.2 Data en methode	16
2.2.1 Data	16
2.2.2 Transcriptie	18
2.2.3 Segmentering	18
2.3 Materiaalanalyse	19
2.3.1 Onafhankelijke variabele	19
2.3.2 Afhankelijke variabelen	20
2.3.3 Contextvariabelen	20
2.3.4 Codering	23
2.3.5 Statistische analyse	24
2.3.6 Validiteit	24
2.3.7 Betrouwbaarheid	25
3 Resultaten	26
3.1 Bias in aandacht	26
3.2 Bias in vraagontwerp	27
3.2.1 Initiatief	27
3.2.2 Directheid	28
3.2.3 Assertiviteit	29
3.2.4 Oppositie	29
3.2.5 Verantwoording	30
3.2.6 Persistentie	30
3.2.7 Algemeen beeld van de bias in vraagontwerp	31
3.3 Invloed van de contextvariabelen	31
3.3.1 Directheid	32
3.3.2 Assertiviteit	33
3.3.3 Algemeen beeld van de invloed van contextvariabelen	34

4	Discussie	35
	<i>5.1 De conceptuele bijdrage: het meetinstrument</i>	35
	5.1.1 De affiliatiefactoren	35
	5.1.2 Specifieke politicus	35
	5.1.3 Persistentie	35
	<i>5.2 De empirische bijdrage: de neutraliteit van de media</i>	36
	5.2.1 Alternatieve verklaringen	36
	5.2.2 Waar komt interviewer bias uit voort?	37
	5.2.3 Generaliseerbaarheid	37
	<i>5.3 Toekomstig onderzoek</i>	38
	5.3.1 Replicatie	38
	5.3.3 Andere kwesties	38
6	Conclusie	39
	Literatuur	40
	Appendix	43

Samenvatting

Een journalist wordt gezien als een neutrale ‘waakhond’ van deze maatschappij. Van journalisten wordt verwacht dat ze kritisch en onderzoekend zijn, en tegelijkertijd de geïnterviewde eerlijk behandelen en iedereen gelijke kansen geven. Journalisten hebben een kritische functie. Ze stelt alle vragen die gesteld moeten worden, maar op een neutrale manier. Helaas botsen deze dingen met elkaar. Eerder onderzoek van Varwijk (2008) onderzocht de zogenaamde ‘linkse bias’ waar vaak over gespeculeerd werd. Linkse media zouden linkse idealen en gedachtegoed steunen zonder evenwicht te bieden aan rechtse idealen en gedachtegoed. Er werd een bias gevonden in vraagontwerp op assertiviteit, oppositie en persistentie. Voor meer informatie verwijs ik naar dit eerder onderzoek van Varwijk.

Dit onderzoek heeft gezocht naar een bias in aandacht en naar een bias in vraagontwerp. Bias in aandacht is geanalyseerd door te kijken naar de hoeveelheid beurten en de spreekruimte die de geïnterviewden krijgen toegekend. De analyse van bias in vraagontwerp is gebaseerd op vijf dimensies aangaande de vijandigheid van vraagstellingen, opgesteld door Clayman en Heritage (2007). Deze dimensies zijn initiatief, directheid, assertiviteit, oppositie en verantwoording. Voor de specifieke Tv-interviewsetting is er persistentie als zesde dimensie aan toegevoegd. Alle zes de dimensies zijn geoperationaliseerd in termen van verschillende eigenschappen van vraagontwerp die dienen als indicatoren voor de dimensies. Het onderzoeksmateriaal bestaat uit zeven afleveringen van de Nederlandse late night talkshow Knevel en van de Brink, uitgezonden door de EO. In iedere aflevering wordt een linkse, rechtse of centrum politicus geïnterviewd.

De resultaten laten een lichte bias in aandacht zien. Knevel & Van den Brink geven de regeringsverantwoordelijke CDAPolitici meer spreektijd dan de overige politici. Daarnaast is er ook een bias in vraagontwerp gevonden. Er zijn in twee van de zes dimensies bewijzen gevonden voor bias in vraagontwerp. De interviewers waren substantieel directer tegen linkse politici, daarnaast werden suggestieve inleidingen bij linkse politici vooral tegenwerkend ingezet, ook wanneer allerlei factoren die een alternatieve verklaring kunnen bieden in de analyse worden betrokken. Er zijn contextvariabelen toegevoegd, een aantal had inderdaad invloed op het gevonden patroon van bias in vraagontwerp. Er kan gezegd worden interviewers hun politieke voorkeur laten doorwerken in de aanvallendheid van hun vraagontwerp.

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

„Ik denk van wel. Over feiten kan niet veel onduidelijkheid zijn. Vervolgens kun je over die feiten vragen stellen vanuit je levensbeschouwing. Dat kan bijna niet neutraal. Omdat je nou eenmaal een mens met overtuigingen bent.” Dit is het antwoord van televisiepresentator Tijs van den Brink op een vraag of evangelische inspiratie te verenigen is met onafhankelijke journalistiek. Voor een journalist als Van den Brink is neutraal zijn een belangrijke waarde in de journalistiek, maar is het niet onmogelijk? Zijn collega Knevel zegt in hetzelfde interview: „Ik heb af en toe de neiging moeilijke vragen dan maar niet te stellen.” („Pauw en Witteman wordt weer Knevel en Van den Brink”, 2008). Dezelfde Andries Knevel zei 12 januari 2007 in de Wereld Draait Door een links gedachtegoed te herkennen bij zijn collegae van de Publieke Omroep (hij noemt Van Nieuwkerk, Pauw en Witteman). Het zijn “*varajongetjes met hetzelfde denkkader*”. De partijdigheid van journalisten is een omstreden kwestie, er wordt van ze verwacht dat er in de praktijk onpartijdig en objectief met geïnterviewden wordt omgegaan. De kritiek vanuit de maatschappij betreft dat ze vooringenomen zijn, linkse idealen en meningen ondersteunen in plaats van rechtse en daardoor de kiezer naar links te sturen. Uit onderzoek van Varwijk (2008) blijkt dat Pauw en Witteman inderdaad op drie dimensies (assertiviteit, oppositie en persistentie) links significant minder vijandig interviewden.

Op 6 augustus 2010 zegt Knevel in een aflevering van zijn eigen talkshow (samen met Tijs van de Brink) tegen Jort Kelder dat hij (en zijn vrouw) Christenunie en CDA stemmen. Punt elf van de Code voor Journalistiek: *De journalist zal, indien hij gebonden is aan enige politieke partij, belangenvereniging of bedrijf anders dan de uitgever van zijn eigen medium, daarvan in zijn berichtgeving telkens rekenschap geven indien dat voor de beoordeling van het bericht relevant is* (“Code voor de Journalistiek”, z.j.). Nu is zijn politieke voorkeur geen grote verrassing aangezien hij bij de EO zit, maar maakt hij zich zelf niet schuldig aan dat wat hij zijn linkse collega’s verwijt? Is dit “EO-jongetje” zelf wel zo neutraal?

Het interessante aan talkshows zoals deze van Knevel en van den Brink is dat ze (relatief) ongescript en onvoorspelbaar zijn (Clayman & Heritage, 2002). Dit geldt ook voor de journalisten, zij bereiden het interview natuurlijk voor, maar er is een bepaalde mate van onvoorspelbaarheid. Het is een spel van vraag-antwoord tussen journalist en politici, maar tegelijkertijd zitten er eventueel ook andere mensen aan tafel (Clayman, 2002). Grondbeginselen van de journalistieke cultuur zijn nauwkeurigheid van feiten, evenwicht in tegenstrijdige gezichtspunten en objectieve presentatie ((Clayman & Heritage, 2002). Toch zijn er steeds meer discussies en signalen van gekleurdheid in de journalistiek. Schrijver en journalist Joris Luyendijk mengde zich in de discussie door zijn boeken *Het zijn net mensen* (2006) en *Je hebt het niet van mij, maar....een maand aan het binnenhof* (2010) over beeldvorming door de media. Bevindingen van Luyendijk zijn dat er geen neutrale termen zijn voor bijvoorbeeld conflicten in het Midden-Oosten, door de term ‘dictator’ zet je meteen de toon. Een ander punt is dat er door mensen wordt bepaald welk nieuws het publiek ziet, zo kun je een opinie sturen. Dit heet agenda-setting en gaat over de relatie tussen nieuwsitems en dat wat mensen belangrijk vinden. Daarnaast gaat veel nieuws verloren omdat in deze snelle

wereld vaak geen tijd is voor een item van een half uur.

Dit onderzoek is gebaseerd op eerder onderzoek van Jasper Varwijk naar ‘Pauw & Witteman’ waaruit bleek dat er een bias was in vraagontwerp. Linkse politici werden minder vijandig onderworpen aan vragen. Het doel van dit onderzoek is verder gaan waar Varwijk is gebleven, en door te gaan naar de andere kant van het verhaal: de ‘rechtse’ media. De discussie over partijdigheid in de journalistiek wordt een wetenschappelijke fundering meegeven, door een comparatieve analyse van de wijze waarop politici worden benaderd in tv-interviews (van Knevel en van den Brink) in de aanloop naar de Tweede-Kamerverkiezingen van 2010. Er wordt een antwoord gezocht op de onderzoeksvraag: *Zijn tv-interviewers neutraal in hun benadering van politici uit verschillende politieke richtingen?*

1.2 Achtergrond

1.2.1 Het politieke tv-interview

Het nieuws op televisie bestaat vaak uit een nieuwslezer en eventuele correspondenten, die via een narratieve vorm van vertellen het nieuws voorlezen (Clayman & Heritage 2002). Er is echter ook een andere vorm, die niet narratief is, maar interactioneel. Dat is het vraag-antwoord spel tussen de interviewer en een politicus of een ander nieuwswaardig persoon. Het tv-interview is de laatste jaren opgeklommen naar een belangrijke plaats in het journalistieke landschap met betrekking tot politieke communicatie. Dit is gestoeld op een wederzijds belang van politici en interviewers, journalisten willen goede verhalen om hun brood te verdienen, en politici willen contact met het publiek. Margaret Thatcher noemde dit ooit “*de zuurstof van de publiciteit*”. Door bijvoorbeeld een motie van vertrouwen in te dienen staat een partij in de spotlights, wellicht niet alleen om inhoudelijke redenen. Volgens onderzoeken van Gans (1979) en Hess (1981), die aangehaald worden door Clayman en Heritage (2002) levert het interviewen van bronnen de meeste informatie op. Interviews werden eerst vooral gebruikt als informatiebron voor narratieve items in het nieuws, nu is het interview op zich een product geworden. Het levendige en spontane van het nieuws interview is wat het publiek leuk lijkt te vinden (Clayman en Heritage, 2002). De productiviteit en de amusementswaarde zorgen ervoor dat tv-interviews populair zijn.

Journalistiek is het hart van de democratie, in deze relatieve ongescripte tv-interviews kunnen publieke figuren ter verantwoording worden groepen direct onder het oog van het publiek. Waar interviewers vroeger (jaren 50) het interview zagen als een manier waarop de politicus zijn standpunten kon vertellen, zijn ze nu kritischer geworden. Dat wordt het waakhond model genoemd (Clayman & Heritage, 2007): journalisten zijn de waakhond van de democratie (o.a. Clayman, 2006). Politici hebben weinig controle in deze vorm, vergeleken met bijvoorbeeld toespraken, en de zogenaamde ‘zendtijd voor de politieke partijen’. Ze willen het publiek aanspreken maar hebben altijd te maken met de interviewer als tussenpersoon. De vraag-antwoord structuur zorgt ervoor dat de politicus zich beperkt tot het beantwoorden van vragen. Er is tot op zekere hoogte geen vrijheid om het gesprek af te sluiten of beurten toe te wijzen. Ook de onderwerpen worden door de interviewers bepaald (Thornborrow, 2002).

Voor politici is televisie, vooral tijdens verkiezingstijd, een ideaal medium om zich te

profiëren en hun ideeën te ventileren. Een interview kan een politicus maken of breken, een voorbeeld daarvan is de charismatische president John F. Kennedy, die goed met onverwachte vragen om kon gaan en daardoor zijn positie verstevigde (Clayman & Heritage, 2002). Een interview kan echter ook slecht uitpakken voor een journalist. Wanneer de interviewstijl agressief is en er bijvoorbeeld suggestieve vragen gesteld worden, kan het publiek zich tegen de interviewer keren. Ook kan een interview zelf nieuws worden zoals gebeurde tijdens het Wat kiest Nederland-debat van 2010 waar toenmalig premier Balkenende een vraag ontweek door te zeggen: “U kijkt zo lief.” Dat zinnetje was de volgende dag het onderwerp van gesprek, niet de inhoud van het debat.

1.2.2 Neutraliteit in de context van het tv-interview

Een belangrijke waarde voor tv-interviewers is dus kritisch zijn. Verschillende onderzoekers (o.a. Hutchby, 2006; Clayman & Heritage, 2002) tonen aan dat het botst met die andere belangrijke waarde: neutraliteit. Objectief en integer te werk gaan en iemand hard ter verantwoording roepen (ze zijn immers de waakhond van de democratie) gaan niet hand in hand samen. Bij een objectieve houding moeten ze zich inhouden met de uitvoering van hun kritische houding en vice versa. Toch is hier wel een oplossing voor gevonden, door het stellen van een vraag geven interviewers niet per sé hun mening. Door bijvoorbeeld advocaat van de duivel te spelen hopen ze een bepaald antwoord te krijgen, de eigen mening is daaraan ondergeschikt.

Interviewer: maar je hebt toch liever dat het met de koopkracht goed gaat,
maar dat het met de bedrijfswinst goed gaat?

Wellicht vind de interviewer dit juist andersom en stelt hij de vraag alleen om te provoceren. Het doel is het standpunt van de ander te ontlokken en daarom heeft de vraagvorm een intrinsieke neutrale waarde (Clayman & Heritage, 2002). Als er een schijn van partijdigheid blijkt te zijn, kunnen de interviewers zich beroepen op het feit dat vragen stellen gezien wordt als een neutrale vorm van interactie. Door een tegenstrijdig standpunt in een vraagstelling in te bedden geven ze een stem aan een controversiële stelling, zonder dat deze als hun mening gezien kan worden. Dat het geen mening is, maar een vraag zorgt ervoor dat ze tegelijkertijd kritisch en neutraal kunnen zijn (Clayman, 1992).

Journalisten zijn zich er van bewust dat het onmogelijk is om geheel objectief te zijn (D’Allessio & Allen, 2006). Ze streven meer naar doelen als eerlijkheid en balans, want door heel bewust niet ‘biased’ te denken bestaat het gevaar dat ze gaan overcompenseren en hierdoor juist het andere standpunt gaan steunen (Shoemaker and Reese, 1991 in D’Allessio & Allen, 2006). Als een journalist zich er van bewust is dat hij vijandiger is tegen een linkse politici, is er het gevaar dat hij zijn kritische houding laat varen om niet partijdig over te komen. Vooral gelijkheid is een belangrijk doel, in plaats van compleet neutraal te zijn is het streven alle politici op dezelfde manier te behandelen. De neutraliteitskwestie is dan ook niet: hoe neutraal zijn de interviewers, maar behandelen ze alle politici gelijk? Volgens D’Allessio & Allen zijn er drie typen media bias. De ‘gatekeeping’ bias is niet meegenomen in de analyse, deze bias houdt in dat bepaalde kanten van een verhaal buiten beschouwing gehouden worden. Echter kan worden opgemerkt dat deze ook aanwezig was, door

bijvoorbeeld niemand van de Partij van de Dieren uit te nodigen. Het is een partijpolitieke bias, niet elke partij krijgt dezelfde rechten.

De andere twee typen bias zijn wel onderwerp van onderzoek. De bias in aandacht ('coverage') meet hoeveel fysieke hoeveelheid aandacht elk item of persoon krijgt. Wilders vindt bijvoorbeeld dat er teveel '*linkse staatstelevisie*' is, en daarom weigerde hij mee te doen aan het VARA-lijsttrekkersdebat ("Wilders niet op de VARA, wel op WNL", 2011). Als de spreektijd en beurten niet evenredig verdeeld is, wordt de kiezer gestuurd in zijn keuze. De tweede bias is vraagontwerp ('statement'), Clayman en Heritage ontwikkelde naar aanleiding van de in Amerika geconstateerde stijging aan vijandige vragen een categorieënsysteem voor de analyse van de veelheid aan mogelijke vraagvormen (Clayman & Heritage, 2002). Als de vijandigheid en neutraliteit niet gelijk is bij verschillende politici is er een bias in vraagontwerp.

1.2.3 *Het meten van neutraliteit*

Voor het meten van de neutraliteit wordt uitgegaan van de twee vormen van bias die hierboven besproken zijn, bias in aandacht en bias in vraagontwerp. Dit in navolging van eerder onderzoek (Varwijk, 2008 en Huls & Varwijk, 2011).

1.2.3.1 *Bias in aandacht*

De bias in aandacht is in het verleden vaak onderzocht, bijvoorbeeld door foto's (Batlin, 1954) of koppen in een krant (Stempel, 1965) te tellen. Met het medium televisie wordt echter uitgegaan van de tijd die een politicus of topic krijgt (D'Alessio & Allen, 2006). Er zou sprake zijn van gelijkheid als alle zeven geanalyseerde politici hetzelfde aantal minuten spreektijd krijgen. Doordat deze talkshow meerdere gasten aan tafel heeft is het zaak de tijd goed te verdelen. Deze taak ligt bij de interviewers, zij geven immers leiding aan het gesprek. Ze kunnen bijvoorbeeld minder vragen stellen aan een bepaalde politicus of politieke partij, de politicus afkappen of andere gasten aan het woord laten tijdens het gesprek.

1.2.3.2 *Bias in vraagontwerp*

Op basis van onderzoek naar onder andere Eisenhower hebben Clayman en Heritage (2002, 2006, 2007) het Question Analysis System (QAS) ontwikkeld. Dit systeem heeft z'n achtergrond in eerder werk over vraagontwerp in nieuwsinterviews, maar ook persconferenties en andere vormen van interviews (Clayman et al. 2006; Clayman and Heritage 2002). Het analyseert de vijandigheid van journalistieke vragen, na de analyse kunnen verschillende politici met elkaar vergeleken worden, waarbij eventuele verschillen op de rekening van de interviewer komen te staan.

De vijandigheid van vragen is opgedeeld in vijf dimensies. Elke dimensie heeft indicatoren: verschillende eigenschappen van vraagontwerp. De indicatoren van de eerste drie dimensies hebben de vorm van de vraag als eigenschap, terwijl de andere twee gericht zijn op de inhoud. De vijf dimensies met hun indicatoren worden hieronder kort uiteengezet. Tot slot is er ook nog een toegevoegde zesde dimensie, die voor de specifieke context van het nieuwsinterview geschikt is. In een tv-interview is er interactie mogelijk tussen de

verschillende deelnemers. Hierdoor kan de interviewer onder andere reageren op de adequaatheid van het antwoord (Greatbach, 1988). Persistentie heeft betrekking op de vasthoudendheid van de interviewer in het verkrijgen van adequate antwoorden op de vragen. De interviewer kan het verkregen antwoord, adequaat of niet, accepteren en verder gaan, maar hij kan ook proberen een antwoord te krijgen dat tot meer tevredenheid stemt.

Initiatief

Interviewers hebben de keus om geïnterviewden veel ruimte te geven wat betreft de invulling van de antwoorden, maar ze kunnen ook initiatief tonen door de vraag zo te stellen dat het antwoord meer afgebakend is. Dit kunnen ze doen met een inleiding van een vraagstelling (zie fragment 1) en/of een meervoudige vraagstelling (zie fragment 2). Een inleiding geeft een beschrijving van een kwestie, waarover de geïnterviewde zijn mening mag geven. Een meervoudige vraagstelling is het stellen van meerdere vragen in één beurt, dit is moeilijker te verwerken voor de geïnterviewde (Clayman & Heritage, 2002). De twee indicatoren kunnen ook samen voorkomen, dan is het zeer initiatiefrijk (zie fragment 3).

(1) Inleiding van de vraagstelling (Knevel en van de Brink 28-05-2010, vraagstelling 35, IR = Andries Knevel, GI = Emile Roemer)	
<i>AOW is in discussie. Eh er zijn twee partijen die willen de AOW niet veranderen dat is de partij van Emile Roemer en de partij van Geert Wilders nou blijkt dezer dagen dat er waarschijnlijk een verbond komt tussen de werkgevers en de werknemers de AOW gaat omhoog naar en daarna wel naar 67. Voelt u zich door de vakbeweging in de kou gezet?</i>	
(2) Meervoudige vraagstelling (Knevel en van de Brink 18-05-2010, vraagstelling 19, IR = Tijs van den Brink, GI = Mark Rutte)	
IR	<i>Want u heeft eerder gezegd (<) paars drie ik zie het niet zitten↑ (<) dat blijft zo dat is dat is vandaag niet veranderd?</i>
(3) Meervoudige vraagstelling met inleiding (Knevel en van de Brink 04-06-2010, vraagstelling 47, IR = Tijs van den Brink, GI = Job Cohen)	
IR	<i>[Dan gaat u 't ook doen. Ja. U heeft ook uitspraken gedaan over de SGP, u zei in 2002 ((Knevel en Cohen glimlachen)) (zolang) zoals wij de SGP accepteren in ons staatsbestel, hoewel zij geen vrouwelijke leden toelaten, zo moeten we bepaalde groepen orthodoxe moslims ook accepteren die bewust hun vrouwen discrimineren. Heeft u later afstand van genomen van die uitspraak, welke ontwikkeling heeft u daarin doorgemaakt, waarom mocht dat eerst wel en nu niet meer?</i>

Directheid

Interviewers kunnen vragen kort en bondig formuleren, of voorzichtig en indirect. Dit laatste wordt als beleefd gezien, omdat de interviewer meer rekening houdt met mogelijk gezichtsverlies van de geïnterviewde (Brown & Levinson, 1987). In deze dimensie wordt gemeten hoe indirect het karakter van de vraag is. Een vraag die indirect is, is minder vijandig dan een directe vraag. Indirectheid komt tot uiting in een expressie voorafgaand aan de eigenlijke vraag (Clayman & Heritage, 2002). Deze expressies kunnen verwijzen naar de intentie, motivatie en mogelijkheid van de interviewer om de vraag te stellen (zie fragment 4). Er wordt een element van indirectheid toegevoegd en de mogelijkheid om de vraag te ontwijken wordt groter. De tweede indicator is de mogelijkheid en bereidheid van de geïnterviewde om de vraag te beantwoorden (zie fragment 5). Beide indicatoren verzachten de inbreuk van de vraag.

(4) Referentie interviewer (Knevel en van de Brink 28-05-2010, vraagstelling 9, IR = Tijs van den Brink, GI =Emile Roemer)	
IR	<i>Zullen we even een stukje kijken?</i>

(5) Referentie geïnterviewde (Knevel en van de Brink 19-05-2010, vraagstelling 46, IR = Tijs van den Brink, GI =Hero Brinkman)	
IR	<i>Heel kort dan [als u wilt</i>

Assertiviteit

Zoals eerder besproken (paragraaf 1.2.2) bevatten vragen vaak meningen en/of standpunten. De mate waarin deze meningen en/of standpunten naar voren komen in de vraag verradt of de interviewer ja of nee wil horen. Op vragen met een negatieve formulering is het makkelijker bevestigend te antwoorden, dan ontkennend te antwoorden (Clayman & Heritage, 2002). Korswagen (1992, p.43) onderscheidt vier manieren waarop interviewers het gewenste antwoord in een vraag verwerken. Toevoeging van woordjes als ‘toch’ die bevestiging zoeken, vraagwoordjes als ‘hè?’, formuleringen met ingebouwde uitnodiging tot instemming en constructies als ‘zouden we’ die twijfel veroorzaken. Deze vraagwoorden worden suggestief genoemd, en kunnen voorkomen in de inleiding van de vraag of in de vraagstelling (zie fragment 6). Afhankelijk van het in de vraagstelling verwerkte standpunt kan de voorkeur meewerkend (fragment 7) of tegenwerkend (fragment 8) zijn. De voorkeur is meewerkend als de geïnterviewde hetzelfde standpunt heeft. Als de geïnterviewde niet hetzelfde standpunt heeft en er wordt toch gestuurd naar een ja, is er sprake van tegenwerkende voorkeur.

(6) Suggestieve inleiding en suggestieve vraagstelling (Knevel en van de Brink 20-05-2010, vraagstelling 33, IR = Tijs van den Brink, GI = Jan Peter Balkenende)	
IR	<i>Da's heel wat(.) U partijgenoot Verhagen heeft onlangs laten doorschemeren, CDA, VVD D66, dat zou misschien goed kunnen. Is dat de waarneming die u nog deelt na vandaag of zegt u dat zie ik eigenlijk niet zitten?</i>

(7) Suggestief meewerkend (Knevel en van de Brink 18-05-2010, vraagstelling 86 IR = Tijs van den Brink, GI = Mark Rutte)	
IR	<i>Ja. Maar we moeten er [serieus rekening mee houden dat u premier wordt.</i>

(8) Suggestief tegenwerkend (Knevel en van de Brink 04-06-2010, vraagstelling 28, IR = Andries Knevel, GI = Job Cohen)	
IR	<i>Nee en daarom aan u de vraag, stel je voor dat Wilders er niet was geweest, was u dan nog burgemeester van Amsterdam geweest?</i>

Oppositie

Oppositie is de mate waarin de interviewer standpunten inneemt die lijnrecht tegenover die van de geïnterviewde staan (Clayman & Heritage, 2007). Deze standpunten kunnen in de inleiding zitten (zie fragment 9) of in de gehele vraag. Zoals eerder vermeld zijn inleidingen niet altijd toe te schrijven aan de mening van de interviewer. Een inleiding waar kritiek in geuit wordt kan vervolgd worden met een vraag naar de mening van de geïnterviewde over de kritiek. Of de kritiek wordt voor waar aangenomen en de geïnterviewde mag in de verdediging. De gehele vraag kan ook opponerend zijn (zie fragment 10), zoals een inleiding met een kritische houding waar een vraag op volgt die ook kritisch is. De vragen zonder inleiding zijn meestal vervolgvragen waarin de interviewer zich lijnrecht tegenover eerdere uitspraken van de geïnterviewde zet.

(9) Opponerende inleiding (Knevel en van de Brink 28-05-2010, vraagstelling 32 IR = Andries Knevel, GI = Emile Roemer)	
IR	<i>u bent al vrij lang lid van de SP [vanaf 1980. Weet u van het verleden van de SP dat het een maoïstische partij is geweest? (<) Had u daar geen moeite mee in 1980?</i>

(10) Algehele oppositie (Knevel en van de Brink 20-05-2010, vraagstelling 1 en 2, IR = Andries Knevel, GI = Jan Peter Balkenende)	
IR	<i>Meneer Balkenende, hoe ist met u?</i>
GI	<i>Uhgoed</i>
IR	<i>Omdat natuurlijk, er wordt gesuggereerd dat u uhh zit in de hoek waar een beetje de klappen vallen. Camille Urlings weg, Dick de Vries weg, kabinet gevallen, gemeenteraadsverkiezingen niet zo positief peilinguuh maaatig, wjaa, en dan zeggen ((<)) het gaat goed?</i>

Verantwoording

Zoals in paragraaf 1.2.1 besproken is het de democratische functie van de journalist om politici ter verantwoording te vragen. Verantwoording gaat over de mate waarin vragen de geïnterviewde expliciet verzoeken zijn beleid te verantwoorden. Vragen naar een beleidsbeslissing is eigenlijk het niet accepteren van deze beslissing. De geïnterviewde moet zijn beslissing verdedigen wat impliceert dat het een vijandige houding is van de interviewer. Er zijn twee indicatoren, de neutrale verantwoordingsvraag (zie fragment 11) en de beschuldigende verantwoordingsvraag (zie fragment 12). De neutrale vraag heeft eigenlijk geen kritiek in zich, maar verwondering naar de motieven van de geïnterviewde. De beschuldigende vraag daarentegen impliceert dat de geïnterviewde fout zit en zich moet verdedigen.

(11) Neutrale verantwoordingsvraag (Knevel en van de Brink 18-05-2010, vraagstelling 96 IR = Tijs van den Brink, GI = Mark Rutte)	
GE	<i>Maar dat is nog geen reden om in dat pand te gaan wonen.</i>
IR	<i>Waarom niet?</i>

(12) Beschuldigende verantwoordingsvraag (Knevel en van de Brink 27-05-2010, vraagstelling 15 IR = Andries Knevel, GI = Maxime Verhagen)	
IR	<i>Waarom zegt u het niet?</i>

Zesde dimensie: persistentie

Het QAS is ontworpen voor zowel nieuwsinterviews als persconferenties. Er is echter een belangrijk verschil, bij persconferenties zijn er meerdere interviewers die met verschillende motieven afwisselend één of hooguit tweevragen mogen stellen. In een nieuwsinterview zijn er (in dit geval) twee interviewers die door kunnen gaan op hun eigen vragen, en dezelfde motieven hebben. Als de geïnterviewde bijvoorbeeld geen bevredigend antwoord geeft kan de interviewer eventueel de vraag nog een keer stellen, en zelfs net zo lang doorgaan tot hij

tevreden gesteld is (zie fragment 13). De tweede indicator van persistentie is het interrumpen van de geïnterviewde (zie fragment 13). Hiermee geeft de interviewer aan dat hij het niet eens is met de inhoud of de lengte van het antwoord. De derde indicator is de geïnterviewde ter verantwoording roepen voor het niet juist beantwoorden van de vraag (zie fragment 14). Er wordt extra nadruk gelegd op het feit dat de geïnterviewde zich niet aan zijn rol houdt.

(13) Herhaling vraagstelling en interruptie (Knevel en van de Brink 19-05-2010, vraagstelling 20 en 21, IR 1= Tijs van den Brink, IR2= Andries Knevel, GI =Hero Brinkman)	
IR2	<i>Heeft u het nu met Geert overlegd?</i>
GE	<i>Nou, om te beginnen eh vind ik dat eigenlijk niet zo belangrijk maar eh in zoverre heb ik dat wel gedaan ehm/</i>
IR1	<i>Nou</i>
IR2	<i>Waarom is dat Waarom is dat niet belangrijk?</i>
GE	<i>Overigens eh overigens Was de vorige keer was dat ook al helemaal duidelijk al een aantal uren daarvoor voordat ik de mededeling deed [dus dat was</i>
IR2	<i>Waarom is dat niet belangrijk?</i>

(14) Aanspreken op vraagontwijking (Knevel en van de Brink 04-06-2010, vraagstelling 33, IR = Andries Knevel, GI = Job Cohen)	
IR	<i>Ja. Maars (u) u wilt niet zeggen vanavond wat u dus vindt van het opblazen van Geert Wilders, vann die ontwikkeling van de laatste [uur of de laatste dag.</i>

1.3 Doelstelling

1. Het leveren van een empirische bijdrage aan de discussie over de neutraliteit van de Nederlandse media.
2. Het testen van het meetinstrument voor neutraliteit in nieuwsinterviews op nieuw materiaal.
3. Uitbreiding van het design met affilatiefactoren, persuasieve stijl en specifieke politicus.

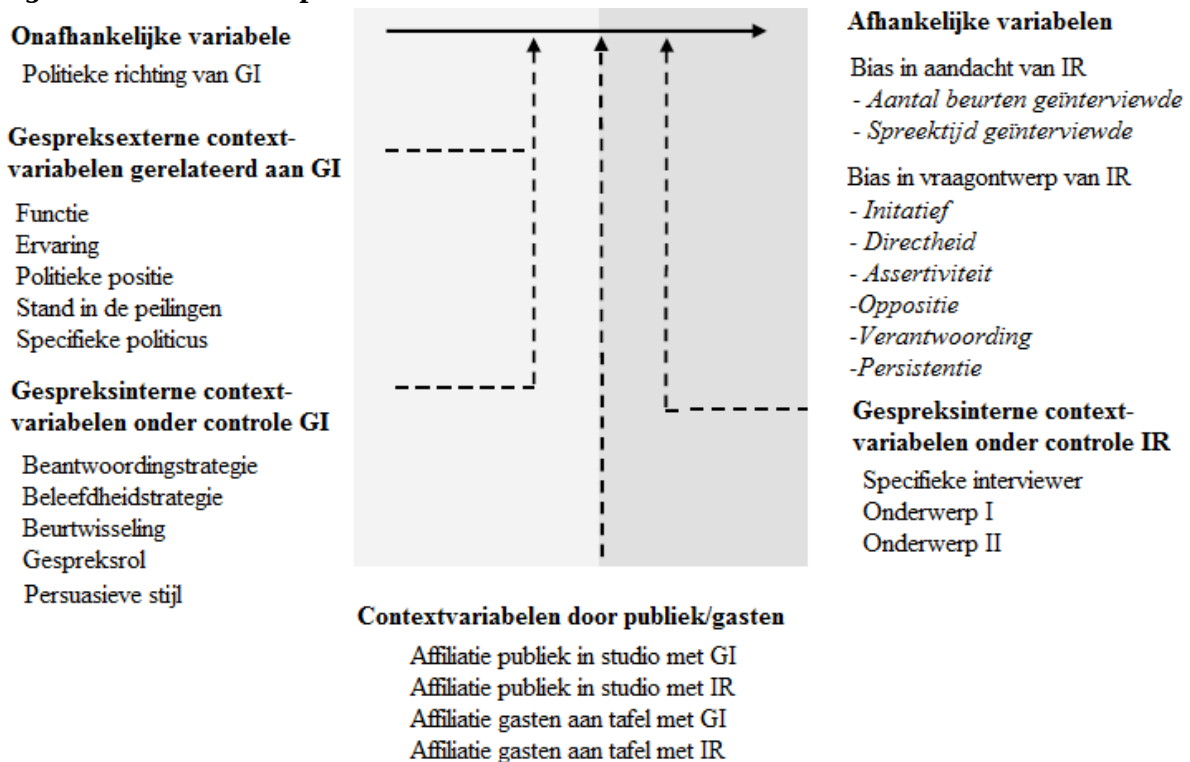
2. Methoden

In dit hoofdstuk worden de methoden die gebruikt zijn voor het onderzoek uiteengezet. Eerst wordt de opzet van het onderzoek besproken, dan de verzameling van het onderzochte materiaal en als laatste de analyse van het materiaal.

2.1 Onderzoeksopzet

Om de neutraliteit van de interviewers te analyseren is een meervoudige gevalsstudie uitgevoerd. Door middel van gespreksanalyse van zeven politieke nieuwsinterviews is gekeken hoe interviewers (Knevel en Van den Brink) politici van verschillende politieke richtingen benaderden. Er is gezocht naar een bias in aandacht en bias in vraagontwerp. Er zijn vijf gespreksexterne contextvariabelen naar aanleiding van Varwijk (2008). Sekse is echter weggelaten omdat er enkel mannelijke politici geanalyseerd zijn en specifieke politicus is toegevoegd. Door deze laatste toevoeging kan er gericht gekeken worden of het verschil tussen links en rechts zit, of dat er één politicus anders behandeld wordt. Er zijn ook nog gespreksinterne contextvariabelen zoals die de benadering van de interviewers kunnen beïnvloeden, dit zijn manieren waarop de geïnterviewde als het ware bepaalde vragen uitlokt. De interviewer kan invloed uitoefenen door het onderwerp te kiezen, daarnaast wordt ook gekeken of de twee interviewers onderling verschillen (zie Varwijk, 2008). Als laatste is ook gekeken naar publiek en gasten omdat zij zowel de interviewer als de geïnterviewde kunnen steunen of aanvallen. Figuur 1 geeft de onderzoeksopzet schematisch weer.

Figuur 1. Onderzoeksopzet in schema

2.2 Materiaalverzameling

2.2.1 Data en methode

Het onderzoek is een meervoudige gevalsstudie: zeven interviews gehouden in de Nederlandse late night talkshow Knevel & Van den Brink, live uitgezonden door de EO op Nederland 1. In de circa één uur durende show interviewen presentatoren Andries Knevel en Tijs van den Brink gasten die in het nieuws zijn. De structuur was zo dat een lijsttrekker of Kamerlid van een politieke partij (actief deelnemend aan de verkiezingen) gedurende tien tot vijftien minuten geïnterviewd werd, terwijl er twee of drie andere, niet-politieke gasten aan tafel zaten. Alle interviews zijn uitgezonden in een tijdsbestek van drie weken voor de Tweede-Kamerverkiezingen van 9 juni 2010. Gesprekken tussen de interviewers en de overige gasten en tussen de gasten onderling zijn niet geanalyseerd, alleen Knevel en van den Brink in gesprek met de politici. Het geanalyseerde materiaal duurt in totaal 87 minuten.

Het platform dat in het onderzoek van Varwijk (2008) centraal stond was Pauw & Witteman. Andries Knevel verweet deze presentatoren een links gedachtegoed te hebben. Voor deze studie is dus gekozen voor een ander platform, Knevel & Van den Brink. Van den Brink omschrijft zichzelf als een redelijk stevige en pittige interviewer (Zonder auteur, 'Tijs van den Brink', http://www.eo.nl/programma/knevelenvandenbrink/2010-2011/page/Tijs_van_den_Brink/articles/article.esp?article=11530116, geraadpleegd op 20 juni, 2011). Knevel omschrijft zichzelf op de site als een gevoelige man met een ongelooflijke interesse in alles wat er om hem heen gebeurt (zonder auteur, 'Andries Knevel', http://www.eo.nl/programma/knevelenvandenbrink/2010-2011/page/Andries_Knevel/articles/article.esp?article=11530056, geraadpleegd op 25 juni, 2011). Interessant is om te zien hoe iemand die kritiek heeft op neutraliteit van andere presentatoren zelf uit de bus komt.

De interviews zijn geselecteerd op politieke richting en op functie, zoals te zien in Tabel 1. Een ander belangrijk punt was dat het interview plaatsvond voor de verkiezingen. De verdeling zorgt ervoor dat de neutraliteit van de journalisten per richting vergeleken kunnen worden. Zowelde linkse als de rechtse partijen worden vertegenwoordigd door twee lijsttrekkers en één kamerlid. Er is gekozen om ook een politicus van het centrum mee te nemen. Een voordeel van deze samenstelling is dat alle politici actief in de verkiezingscampagne betrokken waren. Andere opties waren bijvoorbeeld Kamp (rechts, VVD) en Marijnissen (links, SP) maar zij waren niet beschikbaar voor de Tweede Kamer. Er zijn ook een aantal debatten tussen politici geweest, maar deze uitzendingen vallen af omdat het onderzoek om tv-interviews gaat. Er zijn geen vrouwelijke politici geïnccludeerd, omdat zij ofwel in tafeldebat (vier vrouwen) aanwezig waren of in tweedebat. De selectieprocedure van Knevel & Van den Brink zorgt voor een 'gatekeeping bias'. Het was niet mogelijk een vrouw te selecteren voor dit onderzoek en ook partijen als TON en PvdD werden buiten de deur gehouden.

Tabel 1. Geïnterviewde TV-interviews

Naam	Datum	Functie	Partij	Richting
Mark Rutte	18-05-10	Lijsttrekker	VVD	Rechts
Jan Peter Balkenende	20-05-10	Lijsttrekker	CDA	Rechts
Maxime Verhagen	27-05-10	Derde op de lijst	CDA	Rechts
Hero Brinkman	19-05-10	Kamerlid	PVV	Midden, conservatief
Emile Roemer	28-05-10	Lijsttrekker	SP	Links
Job Cohen	04-06-10	Lijsttrekker	PvdA	Links
Ronald Plasterk	27-05-10	Derde op de lijst	PvdA	Links

De keuze voor het programma is gebaseerd op het commentaar van Knevel op zijn linkse collega's, wellicht maakt ook hijzelf zich schuldig aan rechts gedachtegoed. Ten tweede heeft het live uitzenden als voordeel dat het taalgedrag spontaan en natuurlijk is. Ook is het direct en onbewerkt (enige planning en voorbereiding daargelaten). Het is een ongescript product van de omgang tussen geïnterviewden en interviewers, waardoor het een aansprekende directe kijk geeft op de relatie tussen de politici en de journalisten. De mogelijke bias is daardoor rechtstreeks zichtbaar in het ongecensureerde taalgedrag van de interviewers (Clayman & Heritage, 2006). Ten derde was de context van alle interviews hetzelfde. Dezelfde interviewers, hetzelfde decor, hetzelfde format en in een tijdsbestek van minder dan een maand.

De zeven interviews zijn verzameld via de website van Knevel & Van de Brink ("Uitzending gemist", 2010), waar alle afleveringen, volledig en onbewerkt als streaming videobestand elektronisch beschikbaar worden gesteld. Met behulp van het computerprogramma WM Recorder zijn de afleveringen van de internetpagina gekopieerd en opgeslagen op DVD (Appendix I). Omdat in het onderzoek gebruik gemaakt kon worden van bestaande opnamen was het niet nodig voor de onderzoeker om fysiek aanwezig te zijn bij de interviews. De interviewers waren ook niet op de hoogte van dit onderzoek of de onderzoeksvraag. De onderzoeker of het onderzoek kunnen dus geen invloed hebben gehad op het verloop van de bestudeerde interviews.

De kwaliteit van de kopieën is gelijk aan de originele videostreams en duidelijk genoeg voor een diepgaande gespreksanalyse. Interviewers en geïnterviewden zijn telkens goed te verstaan en het beeld is scherp genoeg om gezichtsuitdrukkingen en beeldfragmenten (de affiliatiefactoren van publiek en gasten zijn als fragmenten in het transcripten verwerkt) goed te kunnen zien. Voordeel van het hebben van beeld bij de gesprekken is dat non-verbale communicatie zoals gezichtsuitdrukking en handgebaren, niet verloren gaan (Hutchby &

Wooffitt, 1998). De beelden zijn gebruikt bij de analyse van de platformfactoren, ter ondersteuning van de codering van de verbale uitingen, zoals deze is beschreven in paragraaf 2.3.5.

2.2.2 *Transcriptie*

De opnames van de TV-interviews zijn uitgewerkt tot transcripten (het maken van een representatie). Transcriberen is feitelijk het zeer gedetailleerd uitschrijven van de opnames. Voordeel van het hebben van beeld is dat nonverbale communicatie (gezichtsuitdrukkingen, gebaren) ook in het transcript verwerkt kan worden (Hutchy & Wooffitt, 1998). Er zijn zeven onderzoekers gebruikt om de zeven interviews te transcriberen. De transcripten zijn valide doordat nauwkeurig omschreven procedures gevolgd zijn. Daarnaast zijn twijfelgevallen uitgebreid besproken.. Er is gebruik gemaakt van Audacity tijdens het transcriberen, hiermee werden de uitzendingen goed beluisterd zodat de transcripten representatief werden. De transcripten vormen representaties van de interviews waarin details van spraak en interactie zijn vastgelegd. Daarnaast is het ook een selectie van de relevante informatie uit de interviews. Enkel die details die van belang waren voor het beantwoorden van de onderzoeksvraag zijn getranscribeerd (Huls, 2001), filmpjes zijn bijvoorbeeld niet getranscribeerd. Belangrijke details hebben te maken hebben met gespreksinhoud of gespreksstructuur. De inhoud geeft weer wat een spreker zegt en tegen wie wordt gesproken. De structuur geeft weer of een spreker zijn beurt afwacht om te spreken, of er meerdere personen tegelijk spreken en of iemand zijn gespreksbijdrage kan afmaken. In de transcripten is op de momenten dat er filmpjes getoond werden, de interviewers met andere gasten in gesprek zijn, of gasten onderling in gesprek zijn volstaan met een globale omschrijving. De gebruikte symbolen voor fenomenen als gelijktijdige spraak, onderbroken beurten en dergelijke zijn ontleend aan Jefferson (2004). Er is gebruik gemaakt van afwisselend de toneelmethode en de partituurmethode. De transcripten zijn samen met de opnamen digitaal beschikbaar gesteld in Appendix I, de transcriptieconventies zijn beschikbaar in Appendix II.

2.2.3 *Segmentering*

Om een antwoord te vinden op de centrale vraag wordt gebruik gemaakt van kwantitatieve analyse. Enkel kwalitatief onderzoek van gespreksfragmenten kan geen bewijs leveren voor verschillen in de wijze waarop een interviewer verschillende geïnterviewden benadert (Heritage & Roth, 1995). Het evalueren en toetsen van deze verschillen heeft kwantificering van de resultaten nodig. Om dit te kunnen doen is het noodzakelijk de getranscribeerde interviews eerst te segmenteren in duidelijk afgebakende analyse-eenheden, waaraan te vergelijken kenmerken worden gekoppeld (Huls, 1982). De eenheid van analyse in dit onderzoek is de vraag. Door middel van een vraag kunnen interviewers tegelijk kritisch als neutraal zijn. Een vraagstelling is een verzoek om informatie en veronderstelt dat er informatie ontbreekt. Een vraagstelling kan bestaan uit verschillende ‘moves’, oftewel verschillende aparte stappen om het uiteindelijke doel van de interviewer te bereiken (het opvullen van het informatiehiaat). Een vraagstelling kan voorkomen in een beurt, waarbij een beurt gedefinieerd is als ‘wat iemand zegt tussen twee momenten waarop hij zwijgt in’. Als

een luistersignaal propositioneel leeg is, telt het niet mee als vraagstelling. Is het echter na afloop van de beurt van de politicus wordt het wel als vraagstelling opgevat. Met een sprekerswisseling begint ook een nieuwe beurt, net als bij een abrupte switch naar een ander onderwerp. Het veranderen van geadresseerde, onderwerp, beurtsoort en een pauze van meer dan 1.8 seconden wordt in tegenstelling tot Huls (1982) niet als beurtgrens opgevat.

Om vragen van andere spreekhandelingen te kunnen onderscheiden zijn de transcripten opgedeeld in beurten zoals hierboven beschreven. Hierna zijn de vragen genummerd. Ervaren interviewers zijn creatief in het stellen van vragen en doen dit ook op allerlei indirecte wijzen (Huls, 2007). Een vraag (verzoek om informatie) kan verschillende vormen hebben. Aan de hand van Heritage en Roth (1995) zijn negen vormen onderscheiden. De persoonsvorm-onderwerp constructie, het vragend voornaamwoord, bewering op vragende toon, bewering met vragende 'tag', directief, bewering over zaak die betrekking heeft op de geïnterviewde, toevoeging, uitspraken derde persoon en persoonlijke uitspraken. Uiteindelijk zijn 473 vraagstellingen gecodeerd en geanalyseerd.

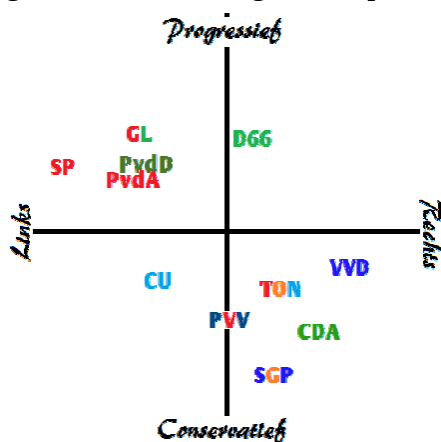
2.3 Materiaalanalyse

Om de onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden is het verzamelde materiaal op basis van de onderzoeksopzet zoals gepresenteerd in figuur 1 geanalyseerd. Hieronder volgen de onderzoeksvariabelen, de codering en de statistische analyse. Als laatste is er een reflectie ten aanzien van de validiteit en betrouwbaarheid van het onderzoek.

2.3.1 Onafhankelijke variabele

Het Nederlandse politieke landschap bestaat in principe uit drie richtingen: links, centrum en rechts. Toch zullen weinig Nederlanders weten wie er 'linkser' is van de linkse partijen en wie er progressief is etc. Op basis van analyse van partijprogramma's en van expertopinies van wetenschappers en journalisten hebben Krouwel e.a. (via Varwijk, 2008) de grootste politieke partijen in Nederland gepositioneerd op een as van links naar rechts en een as van conservatief naar progressief (figuur 2).

Figuur 2 Positionering van de politieke partijen in Nederland

2.3.2 Afhankelijke variabele

2.3.2.1 *Bias in aandacht*

Bias in aandacht is op twee manieren gemeten. Er is gekeken naar de spreekruimte in beurten, dus hoe vaak de politicus aan het woord kwam. Ten tweede is er gekeken naar de spreekruimte in tijd, door de hoeveelheid tijd te meten die aan de politicus besteed werd in de uitzending.

2.3.2.2 *Bias in vraagontwerp*

Bias in vraagontwerp is gemeten door het Question Analysis System toe te passen (paragraaf 1.2.3.2) plus persistentie als extra dimensie omdat het een tv-interview betreft.

2.3.3 Contextvariabelen

Op basis van eerder onderzoek van o.a. Varwijk (2008) naar interactie (in tv-interviews) en de relatie tussen media en politiek zijn de meest relevant geachte contextvariabelen geselecteerd en meegenomen in het onderzoek. Sekse is echter vervangen door specifieke politicus, omdat er geen vrouwen in dit onderzoek voorkomen. De keus voor specifieke politicus komt voort uit het vermoeden dat het verschil bij één persoon kan liggen. Daarnaast is persuasieve stijl toegevoegd en een groep van vier contextvariabelen onder controle van publiek en gasten.

Het gaat om variabelen die een alternatieve verklaring zouden kunnen geven voor een mogelijke relatie tussen politieke richting en bias in aandacht of bias in vraagontwerp. Er zijn vier verschillende categorieën: (1) gespreksexterne variabelen die gerelateerd zijn aan de geïnterviewde en niet variëren binnen een interview; (2) variabelen in de gespreksinterne context, onder controle van de interviewer; (3) variabelen in de gespreksinterne context, onder controle van de geïnterviewde; en (4) gesprekscontext, onder controle van publiek en gasten. In wat volgt worden de variabelen en het onderzoek dat aanleiding heeft gegeven tot de selectie van de variabelen kort beschreven.

2.3.3.1 *Gespreksexterne variabelen gerelateerd aan de geïnterviewde*

Elke geïnterviewde heeft kenmerken die van invloed zouden kunnen zijn. Qua functie zouden de interviewers een lijsttrekker wellicht meer kennis toedichten, maar wellicht ook meer respect. Vooral Cohen en Rutte worden echt als mogelijk premier ondervraagd. Verschillende onderzoeken naar de houding tussen Amerikaanse media en de president laten zien dat een politiek leider verschillende fasen doorloopt (o.a. Grossman & Kumar, 1979). Eerst is er een wittebroodperiode (waar echter geen bewijs voor is), waarna de druk steeds meer oploopt, bij een tweede termijn worden er significant meer vijandige vragen gesteld (Clayman en Heritage (2007).

Het is de taak van de interviewers om de politici ter verantwoording te roepen. Dit kan vooral bij diegene die verantwoordelijk zijn voor het beleid: de coalitiepartijen. Voor deze verkiezingen trok het PvdA de stekker uit de coalitie (verder bestaand uit CDA en ChristenUnie). De PvdA heeft dus een aparte positie hierin. Als de interviewers het niet eens zijn met het gevoerde beleid of de gemaakte fouten, kan het zijn dat ze de coalitiepartijen extra hard aanpakken.

De laatste jaren zijn er tijdens verkiezingstijden veel opiniepeilingen in de media. Na de verkiezingen van 2002 kopte de Volkskrant: ‘Peilers bepaalden verkiezingsuitslag’. In 1986 zat de peiling nog fors langs de uitslag maar in het hedendaagse klimaat van vrijwel dagelijkse peilingen (o.a. Maurice de Hond bij De Wereld Draait Door) is de peiling zeer accuraat. Is dat zo omdat hij de kiezer goed inschat, of past de kiezer zich aan aan de peiling? De hoofdredacteur van het Leidsch Dagblad zei in 2003 al dat de peilingen een oordeel vormen voor de kiezer. In een onderzoek van Van Holsteyn & Irwin (2003) krijgen twijfelende kiezers een scenario voor ogen, waarbij ze bijvoorbeeld beter op de PvdA kunnen stemmen dan op GroenLinks zodat er een linkse partij in de coalitie komt. Uit de cijfers blijkt dat 88 procent van de twijfelaars door zo’n scenario tot een keuze komt. De Nederlandse kiezer probeert door zijn stem invloed uit te oefenen op de regeringscoalitie in plaats van te stemmen op een partij van hun keuze. Dit kan betekenen in het licht van de laatste verkiezingsuitslag dat veel linkse kiezers voor PvdA hebben gekozen in plaats van kleinere partijen om de coalitie te beïnvloeden.

2.3.3.2 *Gespreksinterne contextvariabelen onder controle van de interviewer*

In paragraaf 1.1 werd Knevel geciteerd dat hij moeilijke vragen soms uit de weg gaat. In paragraaf 2.1.1. zegt Knevel gevoelig te zijn en van den Brink noemt zichzelf pittig. De interviewstijl van deze mannen lijkt op basis van deze citaten flink te verschillen. Deze verschillen in stijl maar ook in gezichtspunten zou als gevolg kunnen hebben dat maar één van de interviewers biased is. Naast de interviewer speelt ook het onderwerp een rol. Tijdens verkiezingen ligt er een grote nadruk op nationale zaken. Internationale zaken komen toch wat minder aan de orde. Toch zou het kunnen zijn dat er een verschil qua benadering tussen deze twee zit. Clayman & Heritage (2007) onderzochten persconferenties waaruit bleek dat de vragen bij internationale kwesties minder assertief en opponerend zijn en de president minder ter verantwoording wordt geroepen. Wellicht is hetzelfde aan de hand bij de tv-interviews van Knevel en van den Brink. Het zou echter ook kunnen dat de internationale zaken die besproken worden van zodanig belang zijn dat er alsnog druk gezet wordt door de interviewers.

2.3.3.3 *Gespreksinterne contextvariabelen onder controle van de geïnterviewden.*

In paragraaf 1.2.1 werd het “U kijkt zo lief-incident” al aangehaald. Dit was een vorm van vraagontwijking van de toenmalige premier Balkenende. Als een politicus meerdere keren de vraag ontwijkt, zou dat een verklaring kunnen zijn dat de interviewers vijandiger worden. Balkenende is natuurlijk niet de enige die vragen ontwijkt, er is veel onderzoek gedaan naar dit fenomeen. Geïnterviewden, en met name politici, ontwijken veelvuldig vraagstellingen in tv-interviews. Interviewers worden steeds kritischer en wellicht ook brutaler. Het beantwoorden van een vraagstellingen kan je imago schaden, maar het niet beantwoorden ook. Clayman en Heritage (2002) stellen dat politieke carrières er baat bij kunnen hebben, maar zeker ook geschaad kunnen worden door ‘het spelletje interview’. Op sommige vragen moeten politici wel antwoorden, of ze nou willen of niet. Gezichtsverlies kan zeer schadelijk

zijn, gezichtsverlies kan natuurlijk ook bij de interviewer optreden door bijvoorbeeld tot vervelens toe een vraag te herhalen. Jager (2007) heeft onderzoek gedaan naar vraagontwijking bij Nederlandse lijsttrekkers, de verschillen in vraagontwijking zouden een verschillende benadering van de interviewer tot gevolg hebben.

Politici in tv-interviews krijgen een hoop vragen op zich af, ze kunnen antwoord geven maar ook ontwijken. Er zijn verschillende beantwoordingstrategieën. Kuiper (2006) onderscheidt drie categorieën van ontwijken. De eerste is een non-antwoord geven of van spreekstandpunt verschuiven (we in plaats van ik). De scheiding tussen een antwoord en een non-antwoord is een dunne. Een non-antwoord is bijvoorbeeld incompleet (maar wanneer compleet?), of vaag door geen stelling in te nemen, of een afwimpeling (niets aan de hand). De tweede is de vraag aanvallen door onwetendheid te claimen, antwoord te weigeren of de relevantie/justheid te betwisten. Als laatste is er ook nog op de presuppositie binnen de vraag ingaan, waardoor de eigenlijke vraag genegeerd wordt.

Door gebruik te maken van beleefdheidsstrategieën kan een politicus een vraag ontwijken. Mensen hebben een tweeledige behoefte volgens de beleefdheidstheorie van Brown en Levinson (1987). Ze willen contact met andere mensen (en aardig gevonden worden), maar ook een eigen domein. Er zijn drie categorieën beleefdheidsstrategieën, direct (kort en bondig), met middelen (excuses of andere vorm van respect) en indirect (laat een deel over aan de interpretatie van de luisteraar). De middelen kunnen gericht zijn op solidariteit of op respect.

In principe regelt de interviewer de beurtwisselingen. Toch zijn er manieren waarop de geïnterviewde de wisselingen over kan nemen en daardoor een vraag kan ontwijken. Bijvoorbeeld door iemand te onderbreken en zo over te gaan op een ander onderwerp. Het is niet altijd positief, als het mislukt is de ontwijking nog duidelijker. Het moet op een onopvallende manier, want als het opvalt gaat het ten koste van je gezicht (Kuiper, 2006). Een andere manier is in de rol van de interviewer kruipen, ook dan kan de geïnterviewde een vraag ontwijken. Bijvoorbeeld door zelf vragen te stellen en het initiatief niet meer los te laten (Thornborrow, 2002) of luistersignalen gebruiken (Huls, 2005). Als laatste kan de politicus ook nog een ander onderwerp aansnijden in plaats van een antwoord te geven. Ook hier geldt dat als de interviewer de geïnterviewde aanspreekt op vraagontwijking er sprake is van gezichtsverlies. De laatste ontwijkingsstrategie is de persuasieve stijl, dit is door middel van extreem taalgebruik, metaforen en one-liners af te wijken van de eigenlijke vraag.

Deze vijf vraagontwijkingsstrategieën worden meegenomen in het onderzoek als contextvariabelen. Zoals uitgelegd kan een interviewer vijandig worden na meer vraagontwijking.

2.3.3.4 *Contextvariabelen door publiek of gasten*

De analyse van de affiliatiefactoren is gebaseerd op de verbale, non-verbale en auditieve aspecten van het gedrag van de gasten aan tafel en het publiek in de studie.

Het publiek kan zowel de interviewer als de geïnterviewde steunen, of aanvallen. Het publiek is meestal één persoon waarvan het hoofd zichtbaar is over de schouder van de politicus. Bij

hoorbare reacties zoals lachen is het de hele zaal. De steun kan worden geuit door bemoedigende knikjes, luistersignalen, glimlachen, fronsen en het schudden van het hoofd.

De gast aan tafel kan ook steun geven aan de interviewer door luistersignalen, bemoedigend knikken, glimlachen, fronsen en schudden met het hoofd. Gniffelen om een uiting wordt ook als steun geteld, net als een vraag stellen die in de lijn van de interviewer ligt. De gast kan ook de vragen bekritisieren. Bij de geïnterviewde wordt het herhalen van een kernwoord uit de beurt gezien als steun.

2.3.4 *Codering*

Zowel de onafhankelijke, afhankelijke en de contextvariabelen zijn gecodeerd met behulp van een coderingsschema (Appendix III) en ingevoerd in het statistische analyseprogramma SPSS. In teams van twee onderzoekers zijn alle coderingen nog een keer gecheckt. Het coderingsschema geeft een overzicht van alle variabelen en de mogelijke waarden die de vraagstellingen kunnen aannemen. De interviews zijn genummerd (zie tabel 1) en per interview is chronologisch aan iedere vraagstelling een nummer toegewezen. Met behulp van het coderingsschema is aan iedere vraagstelling een score toegewezen voor het interview, de beurt waarin de vraag werd gesteld, de politieke richting van de politicus waaraan de vraagstelling was gericht, de variabelen van de context waarin de vraag werd gesteld en de verschillende dimensies en onderliggende indicatoren van de vijandigheid van de vraagstelling.

De zeven interviews hebben daarnaast twee scores gekregen voor de variabelen met betrekking tot de spreekruimte die de geïnterviewde werd geboden, in tijd en beurten. Er wordt verondersteld dat vraagontwijking een directe invloed heeft op de vijandigheid van de vraagstellingen van de interviewer, daarom zijn de scores voor de vier categorieën van vraagontwijking toegewezen op basis van de beurt van de geïnterviewde die direct voorafgaat aan de vraagstelling. Wanneer er geen beurt van de politicus direct voorafging aan de vraagstelling, omdat het bijvoorbeeld de eerste vraag betrof of omdat een andere gast aan het woord was, is geen score toegekend wat betreft deze vier variabelen. Dimensies met meerdere onderliggende indicatoren, zijn op basis van de afzonderlijke scores samengevoegd tot een dichotoom (zie Appendix III). De waarde van deze scores geeft aan of een vraagstelling in het algemeen scoort op een dimensie dus bijvoorbeeld, initiatiefrijk, direct, assertief, etc. was. Een vraagstelling scoort in het algemeen op deze dimensies wanneer de meer vijandige ontwerpkeuzes worden gemaakt of meerdere vijandige ontwerpkeuzes worden gecombineerd. De dichotome scores voor de dimensies van vijandigheid hebben als voordeel dat zij statistisch meer mogelijkheden bieden, zonder dat relevante informatie ten aanzien van het ontwerp van de vraagstellingen verloren gaat.

2.3.5 *Statistische analyse*

Met gebruik van het statistische analyseprogramma SPSS is er een kwantitatieve analyse uitgevoerd die de neutraliteit van tv-interviewers moet aantonen dan wel ontkennen. Met behulp van statistische toetsing is er gekeken of bias in aandacht en/of bias in vraagontwerp voorkomt in het corpus.

De bias in aandacht bestaat uit twee delen. Met twee één-weg-variantie-analyses is gekeken of er de drie richtingen (links, centrum en rechts) significant verschillen in gemiddelde spreekruimte. Er is door middel van twee meerweg-variantie-analyses bekeken wat de rol was van de gespreksexterne contextvariabelen op de spreekruimte.

Het onderzoeken van de bias in vraagontwerp begon met zes kruistabellen waarin de zes dimensies van het QAS afgezet werden tegen de verschillende politieke richtingen. Door middel van chi-kwadraattoetsen is bekeken of de verschillen significant bleken te zijn. Op basis van deze kruistabellen en de chi-kwadraatscores is gezocht naar patronen in de verschillen die wezen op de aanwezigheid van een bias. Om dieper in te gaan op de plaats van de verschillen en of ze door alternatieve factoren verklaard konden worden, is de invloed van potentieel relevante contextvariabelen op de significante resultaten onderzocht. Daarvoor is de binaire logistische regressie gebruikt. Binaire logistische regressies analyseren de relatie tussen een serie dichotome variabelen, de factoren, en één andere dichotome variabele; namelijk de hoofdvariabele (Huls & Van Wijk, 2007).

Op basis van significantie van Wald-scores ($p < .05$) geven regressies aan welke variabelen uit de context van invloed zijn op de hoofdvariabele en daarom verder onderzocht worden. Er waren twee keer vier regressies nodig, alleen suggestieve inleiding tegenwerkend (assertiviteit) en geen referentie geïnterviewde (directheid) waren significant. De te verklaren variabele is binair (heeft maar twee mogelijke waarden), de verklarende variabelen mogen zowel categorisch (twee of meer waarden) als kwantitatief zijn. Er wordt bepaald wat de kans is dat een waarde van de verklarende variabele behoort tot de categorie die gegeven is door de te verklaren variabele. De categorische te verklaren variabele wordt dus omgezet naar een kwantitatieve variabele.

De overgebleven contextvariabelen worden getest op de relatie tussen politieke richting en de afhankelijke variabelen. Hier is wederom gebruik gemaakt van kruistabellen. Hierna werd weer gezocht naar patronen die op een bias in vraagontwerp zouden wijzen.

Contextvariabelen met meer dan twee waarden zijn gedichotomiseerd (zie appendix III). Daarbij zijn niet frequente waarden samengevoegd om zo tot twee betekenisvolle categorieën te komen per contextvariabele. Met behulp van Hosmer en Lemeshowtests is voor iedere regressie nagegaan of het model goed aansloot bij de data. Een lage chi-kwadraat waarde en een hoge onsignificante p-waarde wijzen op een goede test.

2.3.6 *Validiteit*

Een onderzoek met zeven personen naar een abstract begrip als neutraliteit: dat vraagt om onderbouwing van de validiteit. Onderzoek is erop gericht antwoord te geven op een vraagstelling. Hoe goed de resultaten zijn hangt af van de vraag hoe goed de waarnemingen zijn. Meten de verzamelde gegevens wel wat zij moeten meten? ('t Hart et al., 2005).

Voordeel van dit onderzoek is dat het grotendeels verder borduurt op Varwijk (2008).

Doordat de neutraliteit vanuit twee verschillende invalshoeken wordt gemeten (bias in aandacht en bias in vraagontwerp) wordt de validiteit vergroot. Daarnaast zijn beide vormen van bias ook gemeten op basis van meerdere indicatoren. De bias in aandacht is gemeten op basis van aangeboden spreekruimte in tijd en het aantal beurten.

De indicatoren voor bias in vraagontwerp, ontleend aan het Question Analysis System van Clayman & Heritage zijn gebaseerd op intensief kwalitatief onderzoek, zowel in de context van tv-interviews als contexten. Zowel in Amerika als in Nederland is het systeem succesvol gebruikt.

Net als Varwijk (2008) is ook in dit onderzoek persistentie toegevoegd als zesde dimensie. Dit verhoogt de validiteit van het analysesysteem voor de specifieke context van tv-interviews. De toevoeging van persistentie is gedaan om dicht bij een ‘complete’ beschrijving van talige instrumenten te komen, waarmee de vijandigheid van vraagstellingen bepaald kan worden. Waar het verschil tussen de politieke richtingen zit is te testen door de contextvariabelen. De interviews vonden plaats in een natuurlijke setting waardoor potentieel invloedrijke contextvariabelen niet onder controle gehouden konden worden, daarom zijn ze meegenomen in de kwantitatieve analyses.

2.3.7 Betrouwbaarheid

Er van uit gaande dat de waarneming de werkelijkheid dekt en dus valide is, is de volgende stap kijken of de metingen geen fouten bevatten. Het meten van de spreektijd is tweemaal gemeten met een stopwatch, om te kijken of de eerste meting wel goed was. Een lastig aspect is de codering, die met zeven onderzoekers uitgevoerd werd. Probleemgevallen zijn groepsgewijs besproken, en de codering is paarsgewijs nagelopen en besproken. Het coderingssysteem is eerder door Varwijk (2008) gebruikt, en daar als betrouwbaar aangemerkt. De indicatoren voor bias in vraagontwerp zijn voornamelijk de vormaspecten, deze zijn relatief concreet en daarom heeft het coderen daarvan een hoge betrouwbaarheid (Clayman & Heritage, 2006). De coderingen zijn uitgevoerd door de onderzoeker zelf, nagekeken met een mede-onderzoeker en overgebleven probleemgevallen werden besproken in groepsbijeenkomsten met onderzoeksbegeleidster dr. E. Huls. Varwijk (2008) bespreekt de Kappa score uitgebreid.

3 Resultaten

Dit hoofdstuk behandelt de uitkomsten van het onderzoek. Achtereenvolgens wordt gekeken of er sprake is van bias in aandacht en bias in vraagontwerp in de interviews van Knevel & Van den Brink. Tot slot wordt dieper ingegaan op de invloed van de contextvariabelen op de verkregen resultaten.

3.1 Bias in aandacht

Om na te gaan of er sprake is van bias in aandacht is gemeten of de drie politieke richtingen verschillen in de hoeveelheid verkregen spreekruimte. Er is gekeken naar het aantal beurten dat de geïnterviewde politici kregen en naar de hoeveelheid tijd binnen de uitzendingen waarin de focus van het programma op de politici lag. Dit is per richting vergeleken, Brinkman is niet meegenomen in de verslaglegging.¹

Tabel 1 Spreekruimte per politieke richting (gemiddeld aantal beurten en minuten aandacht per politieke richting; totale spreekruimte: 473 beurten en 88,0 minuten)

	Links	Rechts	Totaal
Spreekruimte in beurten	58.7	81.7	67.6
Spreekruimte in tijd	12.6	13.8	12.6

De hoeveelheid spreekruimte van de drie groepen politici verschillen. Statistische analyse van de gevonden verschillen, met behulp van twee één-weg-variantie-analyses, waarvan het centrum moest worden uitgesloten omdat de score van het centrum de score van Hero Brinkman alleen is en dus niet varieerde, wees echter uit dat zowel de verschillen in het aantal

¹ Vergeleken met de gegevens van 2006 is de PVV daar een heel andere centrumpartij dan bij deze verkiezingen. De partij is verschoven van rechts conservatief naar midden, in werkelijkheid ligt het gecompliceerder. De PVV heeft namelijk standpunten die als typisch rechts getypeerd worden maar ook typisch linkse standpunten. De gegevens in dit onderzoek van het centrum zijn grillig, met uitschieters naar boven en beneden, niet passend in het midden, niet passend bij links en ook niet passend bij rechts. Hierdoor verstoren ze de toetsbaarheid van de gegevens. Om deze reden zal het centrum wel worden gerapporteerd maar niet weergegeven in de grafieken, ze zijn wel meegenomen in de berekeningen. Een verklaring kan zijn dat de PVV zo'n onberekenbare factor in het politieke landschap is, Knevel en van den Brink niet weten wat ze met Brinkman aanmoeten. Hij is immers soms populistischer dan de SP, en in andere opzichten rechtser dan de VVD. Een ander verklaring die afkomt van een Hans Beerenkamp (persoonlijke communicatie via Erica Huls) is dat media bij voorkeur een dissident uitnodigen. Brinkman heeft sommige andere standpunten dan Wilders, vandaar dat het alle kanten opschiet.

beurten als de verschillen in tijd niet significant waren (spreekruimte in beurten: $F(1) = 1,47$, $p=.291$; spreekruimte in tijd: $F(1) = 0,22$, $p=.664$).

Met twee meerweg-variantie-analyses is vervolgens nagegaan wat de invloed op de spreekruimte in beurten en in tijd was van andere eigenschappen van de geïnterviewden, te weten: zijn of haar politieke functie, politieke ervaring en politieke positie. De stand in de peilingen kon niet worden meegenomen in deze analyse, omdat een van de twee waarden van deze variabele niet varieert in onze data. Geen van deze contextvariabelen bleek een significant effect te hebben op de spreekruimte in beurten. Wel vonden we een significant effect op de spreekruimte in tijd (politieke functie: $F(1,2) = 48,13$; $p < ,05$): de lijsttrekkers Roemer, Cohen, Balkenende en Rutte kregen meer spreektijd dan de overige politici. Deze lijsttrekkers zijn in gelijke mate politiek links en rechts georiënteerd, waardoor er geen politieke bias is. In deze meerweg-variantie-analyses zat twee maal een trend (politieke positie: $F(1,2) = 11,63$; $p < .10$ en ervaring: ($F(1,2)=11,63$, $p < .10$)): de politici met regeringsverantwoordelijkheid en tevens de meest ervaren politici, Balkenende en Verhagen kregen meer spreektijd dan de overige politici, die geen deel uitmaakten van de regering of relatief onervaren waren. Deze trend kan uitgelegd worden als een politieke voorkeur voor het CDA. Het is echter met onze data niet uit te maken of de politieke verantwoordelijkheid c.q. ervaring dan wel de affiliatie met het CDA de doorslaggevende factor was in deze trend.

Op basis van bovenstaande analyses kunnen we concluderen dat er een geringe bias in aandacht is gevonden die mogelijk politiek geduid moet worden. Knevel & Van den Brink geven de regeringsverantwoordelijke en meer ervaren CDAPolitici meer spreektijd dan de overige politici. Er is geen bewijs gevonden voor een politieke bias in aantallen beurten.

3.2 Bias in vraagontwerp

De aanwezigheid van bias in vraagontwerp is geanalyseerd aan de hand van zes dimensies van vijandigheid van het Vraagstelling Analysemodel, besproken in 1.2.3.2 en appendix III. De volgende resultaten geven een overzicht van de relaties tussen de politieke richting van de geïnterviewde politici en de wijze waarop de interviewers de politici benaderen. Dit is gemeten op de zes dimensies en de onderliggende indicatoren.

3.2.1 Initiatief

De dimensie initiatief bevat het aantal meervoudige vraagstellingen, het aantal ingeleide vraagstellingen en het aantal initiatiefrijke vraagstellingen. Het centrum is wederom niet meegenomen in de statistische analyse, zie noot pagina 26. Statistische analyse van de scores op de drie variabelen wees uit dat er geen significante verschillen bestonden tussen de politieke richtingen.

Er is een patroon te zien, links scoort consequent overal iets hoger dan rechts het is echter niet significant. Geen bias op initiatief.

Tabel 2 Initiatief per politieke richting (in percentages van het totale aantal vraagstellingen)

	Links (n=176)	Rechts (n=245)	Totaal (n=421)
Meervoudige vraagstelling	9.7	8.2	8.8
Inleiding van de vraagstelling	26.1	24.5	25.2
Initiatiefrijke vraagstelling	32.4	30.2	31.1

3.2.2 *Directheid*

Op zowel inkleding van de vraagstelling met referentie geïnterviewde, inkleding van vraagstelling met referentie interviewer en de directheid dichotoom scoren linkse politici iets hoger. Alledrie de scores zijn significant

Tabel 3 Directheid per politieke richting (in percentages van het totale aantal Vraagstellingen, significante resultaten zijn gemarkeerd)

	Links (n=176)	Rechts (n=245)	Totaal (n=421)
Geen referentie geïnterviewde*	97,7	94,3	95,7
Geen referentie interviewer*	98,9	93,5	95,7
Directe vraagstelling*	96,6	88,2	91,7

*p<.10

Het verschil bij geen referentie geïnterviewde is het kleinst ($X^2(1) = 2.96$, $p=0.85$). De andere twee zijn significanter, geen referentie interviewer ($X^2(1) = 7.28$, $p<.01$) en directe vraagstelling ($X^2(1) = 9.54$, $p=.002$). Linkse politici worden significant directer behandeld, en dus vijandiger. Op basis van directheid is er sprake van bias in vraagontwerp. Rechts scoort over het algemeen lager (en dus minder vijandig) dan links.

3.2.3 Assertiviteit

De cijfers van de dimensie assertiviteit laten zien dat links hoger scoort bij tegenwerkend (zowel inleiding als vraagstelling), en rechts bij meewerkend (ook op beide). Er is één significante indicator, suggestieve inleiding tegenwerkend: $X^2(1) = 4,15, p < .042$.

Tabel 4 Assertiviteit per politieke richting (in percentages van het totale aantal vraagstellingen, significante resultaten zijn gemarkeerd)

		Links (n=176)	Rechts (n=245)	Totaal (n=421)
Suggestieve inleiding*	Meewerkend	4,0	6,1	5,2
	Tegenwerkend*	5,1	1,6	3,1
Suggestieve vraagstelling	Meewerkend	13,6	19,2	16,9
	Tegenwerkend	9,7	8,6	9,0
Assertieve vraagstelling		11,9	9,4	10,5

* $P < .05$

Op basis van assertiviteit is er sprake van bias in vraagontwerp. Linkse politici krijgen meer tegenwerkende vraagstellingen, en verschillen zelfs significant met rechts in de tegenwerkende inleiding.

3.2.4 Oppositie

De dimensie oppositie bestaat uit opponerende inleiding, algehele oppositie en oppositie dichotoom. Opvallend is dat rechts bij alledrie net wat hoger scoort. Rechtse politici krijgen dus met de meeste oppositie te maken. Het is niet significant maar dit is toch opmerkelijk voor een rechtse bias.

Tabel 5 Oppositie per politieke richting (in percentages van het totale aantal vraagstellingen, significante resultaten zijn gemarkeerd)

	Links (n=176)	Rechts (n=245)	Totaal (n=421)
Opponerende inleiding	2,8	4,1	3,2

Algehele oppositie	22,2	22,9	21,4
Opponerende vraagstelling*	22,7	25,3	22,8

3.2.5 Verantwoording

Verantwoordingsvragen kwamen niet zo vaak voor, alle richtingen scoren lager dan 10%. Rechts scoort weer net iets hoger, maar niet significant.

Tabel 6 Verantwoording per politieke richting (in percentages van het totale aantal vraagstellingen)

	Links (n=176)	Rechts (n=245)	Totaal (n=421)
Verantwoordingsvraag	8,0	9,0	8,5

3.2.6 Persistentie

Aanspreken op vraagontwijking komt erg weinig voor, bij links en centrum maar één keer. Rechts wordt zeven keer aangesproken op vraagontwijking maar dit is geen significant verschil. Met centrum erbij zou herhaling van vraagontwijking significant zijn ($X^2(2) = 10,646$, $p < .01$), door zijn grilligheid nemen we hem echter niet mee. Zonder centrum verdwijnt de significantie, links scoort wel iets hoger. Rechtse politici worden vaker geïnterrupteerd, maar dit is niet significant. Ook op de persistentie dichotoom scoren rechtse politici hoger, maar dat is een verwaarloosbaar verschil. Er is geen bias in vraagontwerp gevonden op persistentie.

Tabel 7 Persistentie per politieke richting (in percentages van het totale aantal vraagstellingen)

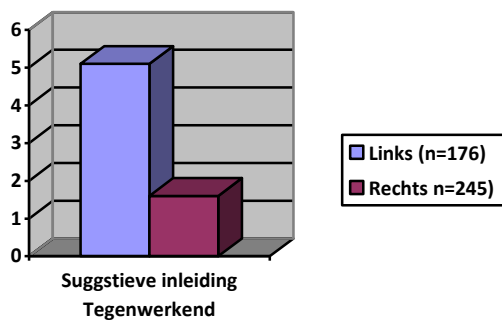
	Links (n=176)	Rechts (n=245)	Totaal (n=421)
Aanspreken op vraagontwijking	0,6	2,9	1,9
Herhaling van de vraagstelling	19,3	13,9	18,0

Interruptie	36,4	38,8	37,0
Persistente vraagstelling	44,3	46,9	47,1

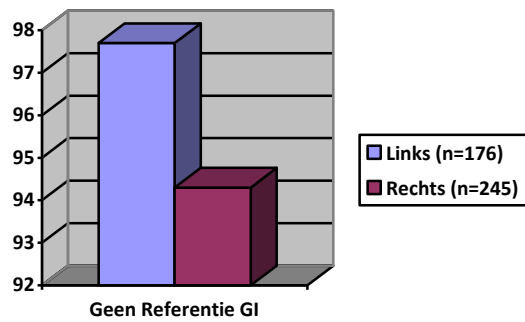
3.2.7 Algemeen beeld van de bias in vraagontwerp

Samenvattend kunnen we uit deze resultaten kunnen concluderen dat de bias in vraagontwerp is gevonden in twee van de zes dimensies. De dimensie directheid scoort op alledrie de indicatoren. De diagramvormen hieronder laten de percentages zien van het aantal beurten met assertieve en directe vraagstellingen.

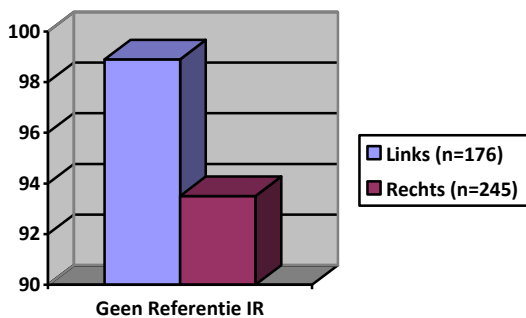
Figuur 2. Assertiviteit

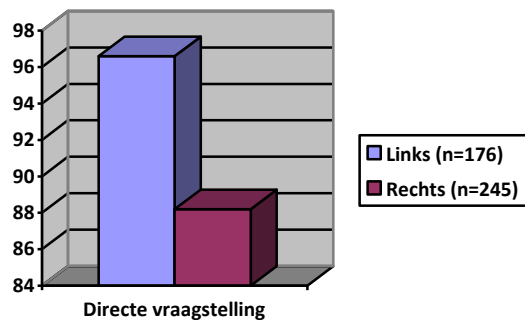
Figuur 3. Directheid

Figuur 4. Directheid

Figuur 5. directheid.

Uit de diagrammen is op te maken dat er een rechtse bias is gevonden, de linkse politici worden directer behandeld en met meer tegenwerkende inleidingen.

3.3 Invloed van de contextvariabelen

Om de invloed van de context van de interviews nader te onderzoeken, is het materiaal gecodeerd op zeventien potentieel relevante contextvariabelen, zoals beschreven in paragraaf 2.3.4 en appendix III. Met behulp van logistische regressieanalyses is vervolgens onderzocht

welke van deze contextvariabelen eventueel alternatieve verklaringen geven voor het gevonden patroon. Gekeken is naar de effecten van de contextvariabelen op de relaties tussen politieke richting en de twee dimensies van vijandigheid met significante verschillen: assertiviteit en directheid.

Deze dimensies zijn als hoofdvariabele meegenomen in een binaire logistische regressie analyse. Wanneer contextvariabelen een effect toonden op een van de dimensies van vijandigheid is de relatie tussen politieke richting en de dimensie verder onderzocht in die contexten

3.3.1 Directheid

De directheid blijkt een variërend aspect van vraagontwerp. Er zijn maar liefst drie gespreksexterne contextvariabelen die volgens de binaire logistische regressieanalyse (De Hosmer en Lemeshowtest was niet significant: $X^2(4) = 1,093$, $p > .895$, wat erop wijst dat het model goed aansloot op de data) een significante relatie hebben met de directheid van de vraagstelling. Namelijk de functie (Wald (1) = 2,86, $p < .10$), peilingen (Wald (1) = 6,90, $p < .01$) en positie (Wald (1) = 3,9, $p < .10$). Rechtse lijsttrekkers (Rutte en Balkenende) krijgen minder directe vragen dan hun linkse collega's, maar ook minder dan de linkse en rechtse kamerleden. De VVD is de enige partij die meer zetels heeft in de peiling dan dat ze bezaten, Rutte krijgt significant minder directe vragen van de interviewers. De oppositie krijgen gemiddeld minder directe vragen dan de huidige/voormalige regering. Dit verschil zit echter ook vooral bij de rechtse oppositie (Rutte).

Regressies met de gespreksinterne contextvariabelen onder controle van de interviewer (Hosmer and Lemeshow test: $(X^2(5) = 9,77$, $p = .10$) wees uit dat de directheid van de vraagstelling ook door de interviewer wordt beïnvloed. Zowel Knevel als Van den Brink stellen meer directe vragen aan de linkse politici (Interviewer Wald (1) = 3,499, $p = 0.61$) en bij onderwerp vraagstelling dichotoom (Wald (1) = 4,058, $p = .044$) stellen de interviewers bij vragen waarbij geen nationale kwestie centraal staat rechts minder directe vragen.

Tabel 8 Directheid per politieke richting in relatie tot de relevant gebleken contextvariabelen
(in percentages van het totale aantal vraagstellingen, $n=421$)

		Links ($n=176$)	Rechts ($n=245$)	Totaal ($n=421$)
Functie	Lijsttrekker*	96,7	86,3	90,3
	Kamerlid	96,2	95,8	96,0
Peilingen	Aantal zetels lager	96,6	98,6	97,5
	Aantal zetels	-	73,8	73,8

	hoger			
Positie	Huidige of voormalige regering	97,7	98,6	98,1
	Oppositie	93,8	73,8	80,1
Interviewer	Knevel	93,0	86,8	89,3
	Van den Brink*	99,0	89,7	93,8
Onderwerp	Nationale kwestie	96,6	94,5	95,6
	Overig	96,6	84,4	88,8

De uiteindelijke significante relaties worden aangegeven met een sterretje. Rechtse lijsttrekkers worden minder direct behandeld, en vooral Tijs van den Brink stelt veel directe vragen aan linkse politici.

3.3.2 Inleiding met tegenwerkende voorkeur

Binaire logistische regressie van de gespreksexterne contextvariabelen en de inleiding met tegenwerkende voorkeur (de Hosmer en Lemeshowtest was niet significant: $X^2(4) = 0,121$, $p = .998$) wees uit dat er één variabele een significante relatie heeft met de inleiding met tegenwerkende voorkeur, namelijk de hoeveelheid ervaring van de geïnterviewde (Wald (1) 4,323, $p = .038$).

De gespreksinterne contextvariabelen onder controle van de interviewer scoorde het onderwerp significant (Wald (1) = 2,864, $p = .091$). Als laatste is er steun van een gast voor de interviewer (Wald (1) = 4,501, $p = .034$).

Tabel 9 Inleiding met tegenwerkende voorkeur per politieke richting in relatie tot de relevant gebleken contextvariabelen (in percentages van het totale aantal vraagstellingen, $n=421$)

		Links ($n=176$)	Rechts ($n=245$)	Totaal ($n=421$)
Loopbaan	Vijf jaar of korter	5,1	1,9	3,9

	Langer dan vijf jaar	-	1,4	1,4
Steun gast IR	Neutraal/vijandig*	4,5	1,7	2,8
	Vriendelijk	10,5	0,0	9,1
Onderwerp	Nationale kwestie	6,7	3,3	5,0
	Overig	3,4	0,6	1,7

Linkse politici die nog niet lang in de politiek zitten hebben vaker te maken met een tegenwerkende suggestieve inleiding. De gast heeft de interviewer meer positief en negatief beïnvloedt bij de linkse politici.

3.3.3 Algemeen beeld van de invloed van contextvariabelen

Uiteindelijk zijn er veel contextvariabelen meegenomen die niet relevant bleken te zijn. Bijvoorbeeld spelen met beurtwisselingsregels lokte geen enkele vijandigheid uit. Zoals hierboven uit de tabellen blijkt heeft de gast een rol gespeeld bij de tegenwerkende voorkeur bij inleidingen van linkse politici (Job Cohen). Rechtse lijsttrekkers (Balkenende en Rutte) worden minder direct behandeld, waarbij Tijs van den Brink significant meer directe vragen stelt aan linkse politici. Contextvariabelen spelen dus wel degelijk een rol hierbij.

4 Discussie

Er zijn drie doelstellingen geformuleerd, enerzijds het leveren van een empirische bijdrage aan de discussie over de neutraliteit van de Nederlandse media, daarnaast testen van het meetinstrument voor neutraliteit in nieuwsinterviews op nieuw materiaal evenals het verfijnen van het design. In dit hoofdstuk wordt middels de behandeling van enkele discussiepunten een inventarisatie gemaakt van de mate waarin beide doelen zijn bereikt. Tot slot worden aanbevelingen gedaan voor eventueel vervolgonderzoek.

4.1 De conceptuele bijdrage: het meetinstrument

4.1.1 *De affiliatiefactoren*

Vergeleken met de scriptie van Varwijk (2008) heeft dit onderzoek wat contextvariabelen toegevoegd. Varwijk gaf als alternatieve verklaring de inmenging van de gasten aan tafel. In dit onderzoek bleek het geen significante invloed te hebben. Gasten als Johan Derksen en Karin Bloemen mengen zich maar al te graag in het gesprek. Vooral bij Derksen en Brinkman is er even een één op één vraagspel. Dit is vijandig vanuit Derksen en Van den Brink gaat ook op vijandige toon door op het onderwerp. De kans is groot dat dit onderwerp anders ook aan bod zou komen op een niet vriendelijke manier, en het is vooral bij deze dissident dat een gast zich er zo fel in mengt. Schampere lachjes en gezichtsuitdrukkingen in het publiek zullen niet van grote invloed zijn, daarvoor zijn de geïnterviewden en interviewers teveel op elkaar gefocust. Wanneer een gast zich in het gesprek bemoeide en hierdoor de politicus z'n vraag liet ontwijken, zorgden de interviewers er vaak voor dat ze de vraag herhaalden. Significanter vijandiger werden ze er niet van, en in principe is het ook niet de 'schuld' van de geïnterviewde. Het publiek wat geanalyseerd werd zat achter de politicus. De interviewers hadden er wel uitzicht op, daar werd echter zo weinig gesteund of aangevallen dat daar geen boodschap uit te halen valt. Voor toekomstig onderzoek is het nodig kritisch naar deze contextvariabelen te kijken, de meeste gasten (met een aantal uitzonderingen) zitten er voor hun eigen verhaaltje en mengen zich amper of niet in het gesprek. Het publiek wordt niet genoeg opgemerkt om echt steun te geven, of juist aan te vallen.

4.1.2 *Specifieke politicus*

Een andere toegevoegde contextvariabele is de specifieke politicus. Deze is zo belangrijk geworden dat voor toekomst onderzoek wellicht politieke richting vervangen moet worden door deze. In dit onderzoek blijkt dat de verschillen tussen links en rechts dan wel aanwezig zijn, maar dat vaak maar aan enkele personen ligt. De talkshows met politici hebben een groot kijkcijferaandel, maar er is geen alternatief.

4.1.3 *Persistentie*

Net als bij het onderzoek van Varwijk (2008) is de dimensie persistentie toegevoegd aan het QAS-systeem. In dit onderzoek heeft de dimensie niet significant gescoord. Toch wordt er

hoog gescoord op de persistentie dichotoom, ruim boven de 40. Dit laat zien dat het wel veel voorkomt, dus niet zomaar geknipt kan worden. Varwijk had z'n twijfels over de betrouwbaarheid van de codering, de Cohen's Kappa scoorde matig (.56). Vooral 'herhaling vraagstelling' en 'aanspreken op vraagontwijking', zij scoorden het laagst van alle indicatoren. Varwijk suggereert in toekomstig onderzoek deze indicatoren strakker te definiëren. Door paarsgewijs de coderingen te checken is geprobeerd de betrouwbaarheid in dit onderzoek steviger te maken. Wanneer een vraagstelling nieuw is en wanneer is er sprake van herhaling is hier ook een puntje van discussie geweest. Waar in dit onderzoek voor is gekozen is dat als de strekking overeenkomt, gekozen wordt voor herhaling.

Wellicht dat het aantal onderwerpen per gesprek invloed heeft op de vijandigheid. Meerdere onderwerpen zou minder diepte per onderwerp kunnen impliceren. Nieuwsinterviews bestaan grotendeels uit sequenties van vragen en antwoorden (Clayman & Heritage 2002). Schegloff (in press) heeft meerdere malen onderzoek gedaan naar deze sequentie-organisatie. Hij richtte zijn aandacht op stukjes gesprek die samenhang leken te hebben, een eenheid vormden. Volgens Schegloff (1990) is het een algemene observatie dat er 'clumps' voorkomen in gesprekken. Deze 'clumps' kun je herkennen aan de coherentie tussen de (in dit geval, vragen). Het onderwerp is dan hetgeen wat de vragen bindt. Het onderwerp kan binnen de grenzen van de sequentie eventueel veranderen als het de coherentie of de structurele integriteit niet aanpast. Daarnaast zet de opening de toon, dus er kan ook gekeken worden naar het eerste onderwerp dat besproken wordt. Als interviewers meteen in de aanval gaan, wordt de geïnterviewde in de verdediging gedrukt.

4.2 De empirische bijdrage: de neutraliteit van de media

Na het vinden van de vaakbesproken linkse bias was dit onderzoek een welkome toevoeging. Waar links vaak wordt aangevallen, blijft rechts buiten schot. De interviewer die collega's verweet links gedachtegoed te hebben scoort met z'n collega's op twee van de zes dimensies als biased. In deze paragraaf wordt stilgestaan bij de betekenis van deze bevindingen. Is er een alternatieve verklaring te vinden voor de gevonden bias, waar komt de bias uit voort en in welke mate zijn de bevindingen generaliseerbaar?

4.2.1 Alternatieve verklaringen

In het onderzoek zijn door de gehanteerde opzet veel alternatieve verklaringen voor de gevonden bias uitgesloten. De context van de interviews is zoveel mogelijk constant gehouden en waar deze wel verschilden, zijn de relevant geachte verschillen als contextvariabelen meegenomen in de analyses. Deze analyses lieten zien dat de contextvariabelen weinig tot geen invloed hadden op de gevonden relatie tussen politieke richting en de vijandigheid van het vraagontwerp.

4.2.2 *Waar komt interviewer bias uit voort?*

Na het onderzoek van Varwijk (2008) waar linkse interviewers minder vijandig zijn tegen linkse politici, blijkt in dit onderzoek dat rechtse interviewers ook zo'n bias hebben. Inderdaad, zij zijn minder vijandig tegen rechtse politici. Daar zijn twee verklaringen voor, de bias zou gerelateerd zijn aan intrapsychologische eigenschappen van de interviewer. Zoals overeenkomst in gedachtegoed. Hoe neutraal interviewers ook proberen te zijn, het is nu eenmaal makkelijker kritisch te zijn tegen iets waar jezelf kritisch tegenover staat. De andere verklaring is dat sympathie, of algemener, gelijkheid de interviewers beïnvloeden. Aangezien het allemaal mannen zijn is over dat aspect niks zinnigs te zeggen, dit onderzoek is niet geschikt om daar uitspraken over te doen. Wellicht iets voor toekomstig onderzoek.

Een interessant punt wat Varwijk maakt is dat er niet naar de inhoud en kwaliteit van de antwoorden gekeken wordt. Als er onwaarheden vertelt worden is het logisch dat interviewers kritischer en vijandiger worden. Ook dit is iets voor toekomstig onderzoek.

4.2.3 *Generaliseerbaarheid*

Toch is het, vooral in combinatie met het eerdere onderzoek naar linkse interviewers, niet waarschijnlijk dat andere interviewers helemaal geen bias zullen vertonen. Wellicht op andere punten, maar kritisch, neutraal en even vijandig tegen iedereen zijn is een onmogelijke opgave. Er is dus een linkse bias en een rechtse bias, hebben we iets aan dit evenwicht? Niet als er maar één programma is tijdens verkiezingstijd. Door jezelf te verdiepen in de interviewer kun je sommige vragen wellicht met een korreltje zout nemen, met in je achterhoofd de onmogelijkheid van totale neutraliteit.

4.3 Toekomstig onderzoek

4.3.1 *Replicatie*

Er is nu alleen maar onderzoek gedaan naar interviewers van de Publieke Omroep. Interessant is wellicht of de commerciële, waar de zenders minder politieke achtergrond hebben, er neutraler in staan. Bijvoorbeeld 'De Lijsttrekker' van RTL, hoewel dat een ander concept is. Hopelijk is het ook nog ooit te reproduceren met vrouwelijke politici, die nu te weinig aanwezig waren. Daarnaast is in dit interview niks gedaan met de waarheidswaarde en/of kwaliteit van de antwoorden van politici. Dit is echter erg lastig omdat het moeilijk vergelijken is met verschillende vragen. Een echte aanrader is politieke richting vervangen door specifieke politicus. Hoewel de statistiek ook deze keer niet gefaald heeft en het duidelijk werd dat het vaak aan personen ligt, kan het geen kwaad de volgende keer het onderzoek daar omheen te bouwen.

4.3.2 *Andere kwesties*

Er zijn onderzoeken bekend over de invloed van peilingen en deze onderzoeken bewijzen in ieder geval een linkse en een rechtse bias. Wat ze nog niet bewijzen is de invloed die het wel of niet op het publiek heeft. 'Toevallig' bestaat de coalitie van deze verkiezingen precies uit die partijen die minder hard aangepakt worden (CDA en VVD, PVV daargelaten om eerder

genoemde redenen). In het onderzoek van Varwijk werd één politicus anders behandeld dan de overige elf, toenmalig Minister-President Balkenende werd significant vaker indirect benaderd. Het verband met de beleefdheidstheorie werd toen gelegd, wat in dit onderzoek niet opgaat omdat Rutte geen Minister-President was. Is het publiek niet slim genoeg om door deze bias heen te kijken? Verschuift een SP-aanhanger naar VVD omdat Roemer te veel grapjes maakt? Zo extreem is niet waarschijnlijk, maar wellicht heeft iemand als Cohen wel schade opgelopen door de vele tegenwerkende vragen. Ik ben erg benieuwd wat de politici zelf te zeggen hebben over dit onderzoek.

5. Conclusie

Nu het onderzoek is afgerond, gaan we kijken of we de onderzoeksvraag kunnen beantwoorden. “Zijn tv-interviewers neutraal in hun benadering van politici uit verschillende politieke richtingen?” Er zijn in twee van de zes dimensies bewijzen gevonden voor bias in vraagontwerp, ook de bias in aandacht, hoewel gering, is gevonden. De interviewers waren substantieel directer tegen linkse politici, daarnaast werden suggestieve inleidingen bij linkse politici vooral tegenwerkend ingezet. Opvallend is dat dit gevonden patroon toepasbaar is op specifieke politici is, en niet zoals verwacht bij politieke richting.

Er kan niet gezegd worden dat de interviewers de verschillende politici compleet neutraal hebben behandeld. Toevallig is diegene met de zachtste aanpak ook nog Premier geworden. In het algemeen kun je denk ik zeggen dat mensen met hetzelfde gedachtegoed elkaar positiever benaderen. Dat eenzelfde conclusie is gevonden bij linkse en bij rechtse interviewers is een duiding van betrouwbaar onderzoek. Dan tot slot, er is een bias gevonden maar een verklaring ervoor nog niet.

Literatuur

- Aelst, van P., & Walgrave, S. (2006), "The Contingency of the Mass Media's Political Agenda Setting Power: Toward a Preliminary Theory," *Journal of Communication* 56 : 88–109
- Batlin, R. (1954). San Francisco newspapers' campaign coverage: 1896, 1952. *Journalism Quarterly*, 31, 297-303.
- Boer, C. de. (2003). 'Peilingen beïnvloeden politici én journalisten'. *Communicatie*, 11 december 2007, <<http://www.communicatieonline.nl/nieuws/bericht/peilingen-beïnvloeden-politici-en-journalisten/>> (24 oktober 2007).
- Brown, P., & Levinson, S. C. (1987). *Politeness: some universals in language usage*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Clayman, S. (1992). Footing in the Achievement of Neutrality: The Case of News Interview Discourse. In P. Drew & J. Heritage (Eds.), *Talk at Work* (pp. 163-198). Cambridge: Cambridge University Press.
- (2002). Disagreements and Third Parties: Dilemmas of Neutrality in Panel News Interviews. *Journal of Pragmatics*, 34, 1385-1401.
- Clayman, S., & Heritage, J. (2002). *The news interview: Journalists and public figures on the air*. New York: Cambridge University Press.
- Clayman, S., Heritage, J. Elliott, M. & McDonald, L. (2006). Historical Trends in Questioning Presidents 1953-2000. *Presidential Studies Quarterly*, 36, 561-583.
- (2007). When Does the Watchdog Bark?: Conditions of Aggressive Questioning in Presidential News Conferences. *American Sociological Review*, 72, 23-41.
- Code voor de Journalistiek. (z.j.). Op 12 mei 2011 ontleend aan http://www.genootschapvanhoofdredacteuren.nl/het_genootschap/code-voor-de-journalistiek.html
- D'Alessio, D., & Allen, M. (2000). Media Bias in Presidential Elections: A Meta-Analysis. *Journal of Communication*, 50. 133-156.
- Grossman, M. B., & Kumar, M. J. (1979). The white House and the News Media: The Phases of Their Relationship. *Political Science Quarterly*, 94(1), 37-53
- Greatbatch, D. (1988). A turn-taking system for British news interviews. *Language in Society*, 17(3). 401-30.
- Hart, H. 't., Boeije, H., & Hox, J. (2005). *Onderzoeksmethoden*. Amsterdam: Boom onderwijs.
- Heritage, J., & Roth, A. (1995). Grammar and institution: questions and questioning in the broadcast interview. *Research on Language and Social Interaction*, 28, 1-60.
- Huls, E. (1982). *Taalgebruik in het gezin en sociale ongelijkheid: een interactioneel sociolinguïstisch onderzoek*. Nijmegen: proefschrift.
- (2000). Politeness in group conversations of Turkish students in Denmark. In J. N. Jorgensen & A. Holmen (Eds.), *Copenhagen Studies in Bilingualism* (pp. 101-119). Copenhagen: Royal Danish School of Educational Studies.
- (2001). *Dilemma's in menselijke interactie*. Utrecht: Uitgeverij Lemma.
- (2007). *Vraagontwijking van manlijke en vrouwelijke politici en niet-politici*. Toegepaste

- Taalwetenschap in Artikelen, 78(2), 37-47.
- Huls, E., Roovers, C., & Spierings, H. (1997). Gesprekken tussen vrouwen en mannen: een speciaal geval van interculturele communicatie? Toegepaste Taalwetenschap in Artikelen, 57, 33-48.
- Huls, E., & Varwijk, J. (2008). Presentatie: Neutrality in News Interviews. 2 april 2008, Amsterdam: Sociolinguistic Symposium SS17.
- Huls, E., & Wijk, C. van. (2007). Notes to 'A case study of the development of a directive repertoire in context'. Ongepubliceerd manuscript. Tilburg: Universiteit van Tilburg.
- Hutchby, I. (1996). Power in discourse: the case of arguments on a British talk radio show. *Discourse & Society* 7(4), 481-497.
- (2006). *Media Talk: Conversation Analysis and the Study of Broadcasting*. Glasgow: Open University Press.
- Hutchby, I., & Wooffitt, R. (1998). *Conversation analysis: principles, practices and applications*. Oxford: Polity Press.
- Jager, L. (2007). Twee tegen een: een gespreksanalyse van coöperatie in relatie tot vraagontwijking in het nieuwsinterview. *Afstudeerscriptie Master Tekst & Communicatie*. Tilburg: Universiteit van Tilburg.
- Jefferson, G. (2004). Glossary of transcript symbols with an Introduction. In G. Lerner (Ed.), *Conversation Analysis: Studies from the first generation* (pp. 13-23). Philadelphia: John Benjamins.
- Knevel, A. (2007). "Jullie staan op een bepaalde manier in het leven natuurlijk. Allemaal verschillend, maar allemaal met een bepaalde denkkader. Ja en dat zie ik in de programma's terug." *De wereld Draait Door*, 12 januari 2007, <<http://dewerelddraaitdoor.vara.nl/terugkijken.php?id=239>> (12 mei 2011).
- Knevel, A. & Brink, van den, T. (2008) Pauw en Witteman wordt weer Knevel en Van den Brink, 19 mei 2008 > (21 juni 2011)
- Korswag, C. J. J. (1992), *Drieluik mondelinge communicatie*. Houten: Bohn Stafleu Van Loghum.
- Kuiper, Y. (2006). *Vraagontwijking: verschillen tussen mannelijke politici, vrouwelijke politici en niet-politici*. *Afstudeerscriptie Master Tekst & Communicatie*. Tilburg: Universiteit van Tilburg.
- Stempel, G. H. (1965). The prestige press in two presidential elections. *Journalism Quarterly*, 42, 15-21.
- Thornborrow, J. (2002) *Power Talk: Language and Interaction in Institutional Discourse*, Harlow, Longman
- Van Holsteyn, Joop J. M. & Galen A. Irwin (2003) 'Never a Dull Moment: Pim Fortuyn and the Dutch Parliamentary Election of 2002', *West European Politics* 26: 41-66.
- Varwijk (2008) *Een Gespreksanalytische Benadering van Neutraliteit in Politieke Tv-interviews* *Afstudeerscriptie Master Tekst & Communicatie*. Tilburg: Universiteit van Tilburg.
- Wilders, G. (2011). Wilders niet op de VARA, wel op WNL, 15 februari 2011,

<<http://www.dagelijksestandaard.nl/2011/02/wilders-niet-op-de-vara-wel-op-wnl>> (15 juni 2011).

Appendix

- I CD met transcripten
- II Legenda transcriptiesymbolen
- III Coderingsschema

Appendix II

In de transcripten die in kader van dit onderzoek zijn uitgewerkt, zijn de notatieconventies toegepast zoals deze gebruikelijk zijn in de Conversatie Analyse. Deze pagina geeft een kort overzicht van de gebruikte transcriptiesymbolen. Een grondigere en meer gedetailleerde beschrijving van de tekens, aangevuld met illustraties, is terug te vinden in onder andere Jefferson (2004). Het doel van de symbolen is in schrift een gevoel te geven van hoe de interactie in de uitzendingen ‘klinkt’. Bij het lezen van de transcripten zijn daarom met name de symbolen relevant die nadruk, pauzes en overlappende of interrumperende spraak indiceren.

(>) Een stilte van meer dan twee seconden.

(<) Een stilte van minder dan twee seconden.

= ‘Aaneensluiting’ van zinnen.

[] Gelijktijdige spraak.

// Beurt is onderbroken.

! Een geanimeerde of nadrukkelijke toon.

? Een vragende toon. Een vraagteken wijst niet noodzakelijk op een syntactische vraag.

. Een afgesloten daling van toon. Een punt wijst niet noodzakelijk op het eind van een zin.

, Een komma wijst op een 'voortdurende' intonatie.

() Niet te verstaan. Lege haakjes wijzen op een onverstaanbaar fragment.

(twijfel) Moeilijk te verstaan. De woorden tussen de haakjes wijzen op de vermoedelijke inhoud van het gesprek.

(()) Niet talige informatie van belang voor het gesprek.

III Coderingsschema

Variabele	Item	Omschrijving	Item-waardes	Dichotoom
Identificatie-variabelen	Interviewnummer	Elk interview heeft een nr.	1 t/m 7	
	Beurtnummer	Elke beurt heeft een nr.	1 t/m 473	
	Spreker	Wie heeft de beurt?	Afkorting spreker	
	Geadresseerde	Aan wie is de beurt gericht?	Afkorting geadresseerde	
Onafhankelijke variabele	Politieke richting	Politieke richting GI	1 Links 2 Centrum progressief 3 Centrum Conservatief 4 Rechts	
Gespreksexterne contextvariabelen gerelateerd aan de geïnterviewde	Functie	Politieke functie GI	1 Lijsttrekker 2 Kamerlid 3 Derde op de lijst	1 als score item = 1, anders 2
	Loopbaan	Hoeveelheid ervaring GI binnen Nederlandse politiek	1 Korter dan vijf jaar 2 Vijf jaar 3 Langer dan tien jaar	Dichotoom 1: 1 als score item = 1, anders 2 Dichotoom 2: 2 als score item = 3, anders 1
	Positie	Positie partij GI	1 Demissionair kabinet 2 Regeringspartij tot 20 februari 2010 3 Oppositie	Dichotoom 1: 2 als score item = 3, anders 1 Dichotoom 2: 1 als score item = 1, anders 2
	Peilingen	Stand partij GI in de peilingen	1 Aantal zetels lager dan bij uitslag voorgaande verkiezingen 2 Aantal zetels hoger dan uitslag voorgaande verkiezingen	
Gespreksinterne	Interviewer	Welke IR stelt de	1 Knevel	

De bril van talkshowinterviewers: recht of scheef

contextvariabelen onder controle van de interviewer		vraag?	2 Van den Brink	
	Onderwerp vraagstelling	Type inhoud onderwerp VS	1 Interview staat centraal 2 Geïnterviewde staat centraal 3 Nationale kwestie staat centraal 4 Internationale kwestie staat centraal 5 Interviewer staat centraal	Dichotoom 1: 1 als score item = 3, anders 2 Dichotoom 2: 1 als score item = 4, anders 2
Gespreksinterne contextvariabelen onder controle van de geïnterviewde/vormen van vraagontwijking	Beantwoordingstrategie	Beantwoordt de GI de vraag?	1 Beantwoording vraag 2 Openlijke vraagontwijking 3 Verkapte vraagontwijking	0 als score item = 1, anders 1
	Beleefdheidstrategie	Hoe beleefd reageert de GI op de vraagstelling?	1 Direct 2 Direct omkleed met middelen 3 Indirect	0 als score item = 1, anders 1
	Beurtwisseling	Houdt de GI zich aan de beurtwisselingsregels?	0 Volgen beurtwisselingsregels 1 Spelen met beurtwisselingsregels	
	Gespreksrol	Houdt de GI zich aan de gespreksrol?	0 In stand houden gespreksrol 1 Spelen met gespreksrol	
Gespreksinterne contextvariabelen onder controle van toebehoorders	Affiliatie gast-GI	Krijgt de GI support of tegenwerking van een gast aan tafel?	0 Neutraal 1 Affiliatie 2 Dissociatie 3 Affiliatie en dissociatie	Dichotoom 1 : 1 als score item = 2, anders 0 Dichotoom 2: 2 als score item = 2, anders 1
	Affiliatie gast-IR	Krijgt de IR support of tegenwerking van een	0 Neutraal 1 Affiliatie 2 Dissociatie	1 als score item = 2, anders 0

De bril van talkshowinterviewers: recht of scheef

		gast aan tafel?	3 Affiliatie en dissociatie	
	Affiliatie publiek-GI	Krijgt de GI support of tegenwerking van het publiek in de studio?	0 Neutraal 1 Affiliatie 2 Dissociatie 3 Affiliatie en dissociatie	Dichotoom 1: 1 als score item = 2, anders 0 Dichotoom 2: 2 als score item = 2, anders 1
	Affiliatie publiek-IR	Krijgt de IR support of tegenwerking van het publiek in de studio ?	0 Neutraal 1 Affiliatie 2 Dissociatie 3 Affiliatie en dissociatie	1 als score item = 2, anders 0
Afhankelijke variabele Bias in aandacht	Spreekruimte in beurten	Aantal maal dat GI de beurt krijgt van IR	n	
	Spreekruimte in tijd	Aantal minuten dat focus in uitzending op GI ligt	n minuten	
Afhankelijke variabele Bias in vraagontwerp	Vijandigheid	Algemene vijandigheid van de VS		
<i>Initiatief</i>	Inleiding	VS ingeleid met uitspraken	0 Geen inleiding 1 Inleiding van de vraagstelling	1 als score van beide items ≥ 1 , anders 0
	Meervoudige vraagstelling	Meerdere VS in één beurt	0 Enkelvoudige vraagstelling 1 Meervoudige vraagstelling	
<i>Directheid</i>	Geen inkleding met referentie GI	Referentie bereidheid/mogelijkheid GI beantwoorden VS	0 Geen inkleding met referentie GI 1 Inkleding met referentie mogelijkheid beantwoorden vraag 2 Inkleding met referentie bereidheid beantwoorden vraag	1 als som van beide items ≥ 1 , anders 0
	Geen inkleding met referentie IR	Referentie intentie/verlangen IR	0 Geen inkleding met referentie IR	

De bril van talkshowinterviewers: recht of scheef

		om vraag te stellen	1 Inkleding met referentie intentie vraagstelling 2 Inkleding met referentie vraagstelling 3 Inkleding met referentie toestemming vraagstelling	
<i>Assertiviteit</i>	Suggestieve inleiding	Inleiding spreekt voorkeur uit richting antwoord	0 Geen voorkeur 1 Meewerkende voorkeur 2 Tegenwerkende voorkeur	1 als suggestieve inleiding = 2 en/of suggestieve vraagstelling = 2, anders 0
	Suggestieve vraagstelling	VS spreekt voorkeur uit richting antwoord	0 Geen suggestieve vraagstelling 1 Suggestieve vraagstelling met meewerkende voorkeur 2 Suggestieve vraagstelling met tegenwerkende voorkeur	
<i>Oppositie</i>	Opponerende inleiding	Inleiding is opposerend	0 Geen opponerende inleiding 1 Opponerende mening in inleiding met vraag die focust op inleiding 2 Opponerende mening in inleiding met vraag die inleiding pressupponeert	1 als opponerende inleiding = 2 en/of algemene oppositie = 1, anders 0
	Algemene oppositie	Inleiding + VS zijn opposerend	0 Geen oppositie 1 Algemene oppositie	
<i>Verantwoording</i>	Verantwoordingsvraag	GI moet zich verantwoorden voor daden of uitspraken	0 Geen verantwoordingsvraag 1 Neutrale verantwoordingsvraag 2 Beschuldigende	1 als score item ≥ 1 , anders 0

De bril van talkshowinterviewers: recht of scheef

			verantwoordingsvraag	
<i>Persistentie</i>	Herhaling vraagstelling	Opnieuw uiten van dezelfde vraagstelling	0 Stellen van een inhoudelijk nieuwe vraag 1 Spontane herhaling van een vraag met dezelfde inhoud 2 Getriggerde herhaling van een vraag met dezelfde inhoud	1 als som van items ≥ 1 , anders 0
	Aanspreken op vraagontwijking	GI wordt aangesproken op ontwijken van vraagstelling	0 Niet aanspreken op vraagontwijking 1 Aanspreken op vraagontwijking	
	Interruptie	IR onderbreekt beurt GI	0 Geen interruptie 1 Interruptie	
Vraagontwerp	Vorm van de vraagstelling	De interviewer heeft negen manieren om een vraag te stellen	1 Persoonsvorm-onderwerp constructie 2 Vragend voornaamwoord 3 Bewering met een vragende tag 4 Bewering op een vragende toon 5 Directief 6 Bewering over een zaak die betrekking heeft op de geïnterviewde 7 Toevoeging/ Oninterpreteerbaar 8 Uitspraken derde persoon 9 Persoonlijke uitspraken	1 (open vraag) als score item = 2 2 (gesloten vraag) als score item = 1, 3, 4 of 5 3 (contextvorming) als score item = 6, 8 of 9 4 (toevoeging/oninterpreteerbaar) als score item = 7

